

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Komparace světové hospodářské krize v roce
1929 a světové hospodářské krize v roce 2007 -
vybrané aspekty

Hana Kopecká

Bakalářská práce

2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana KOPECKÁ**
Osobní číslo: **E08572**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management ochrany podniku a společnosti**
Název tématu: **Komparace světové hospodářské krize v roce 1929
a světové hospodářské krize v roce 2007 - vybrané aspekty**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zaměří na komparaci světové hospodářské krize ve 30. letech 20. století s krizí současnou dle vymezených aspektů.

Práce bude obsahovat:

1. Vymezení hospodářské krize ve 30. letech 20. století
2. Vymezení současné hospodářské krize
3. Komparace hospodářských krizí dle zvolených aspektů
4. Vlastní zhodnocení, možná řešení současné hospodářské krize

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

JENÍČEK, Vladimír; FOLTÝN, Jaroslav. Globální problémy ve světové ekonomice. vyd 1. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1998. 140 s. ISBN 80-7079-166-7.

KISLINGEROVÁ Eva,. Podnik v časech krize : Jak se nedostat do potíží a jak se dostat z potíží - zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009. vyd 1. Praha : Grada Publishing, 2010. 206 s. 658 – 338.12.

KŘÍSTKOVÁ, Eva. Návrat ekonomické krize. vyd 1. Praha : Vyšehrad, 2009. 168 s. ISBN 978-80-7021-984-3.

KUNEŠOVÁ, Hana; CIHELKOVÁ, Eva. Světová ekonomika : nové jevy a perspektivy. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha : C.H. Beck, 2006. 319 s. 80-7179-455-4.

SEKANINA, Milan. Kdy nám bylo nejhůře. vyd 1. Praha : Libri, 2004. 143 s. ISBN 80-7277-213-9.

TAJOVSKÝ, Ladislav. Velká deprese v novodobých hospodářských dějinách. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha : Vysoká škola ekonomická, 2004. 110 s. ISBN 80-86547-38-8.

periodika: Ekonom; Euro; Hospodářské noviny

Hospodářská krize [online]. 2008. [Http://www.hospodarskakrize.eu](http://www.hospodarskakrize.eu). Dostupné z WWW: <<http://www.hospodarskakrize.eu>>.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Zdeněk Řízek
Ústav ekonomie

Datum zadání bakalářské práce: 24. června 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 6. května 2011

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Marcela Kožená, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 6. srpna 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Suchdole dne 24. 4. 2011

Hana Kopecká

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Zdeňku Řízkovi za cenné připomínky a rady k obsahu práce. Dále děkuji všem, kteří mi poskytli informace, podklady a materiály, bez nichž by má práce nemohla vzniknout.

ANOTACE

Práce je věnována komparaci světové hospodářské krize v roce 1929 a světové hospodářské krize v roce 2007. V úvodu práce jsou shromážděny poznatky o základních rysech obou hospodářských krizí. Následuje komparace krizí dle vybraných kritérií a také zhodnocení jejich dopadu na ekonomiku. V závěru jsou stručně nastíněny možná řešení hospodářské krize.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hospodářská krize, finanční krize, recese, inflace ,hrubý domácí produkt , důsledky krize, realitní bublina, nezaměstnanost

TITLE

Comparison of the global economic crisis in 1929 and the global economic crisis in 2007 - some aspects

ANNOTATION

Work with a dedicated and Comparison of the Global Economic Crisis in 1929 and the Great Depression in the 2007th In The Beginning of the work Collected Knowledge of the basic features of the Economic Crisis Both. Followed by a Comparison of Crises according to selected Criteria and Evaluate Their Impact on the economy. In conclusion, briefly outline Possible Solutions to the Economic Cisis.

KEYWORDS

The economic crisis, financial crisis, recession, inflation, gross domestic product, the consequences of the crisis, real estate bubble, unemployment

Obsah

Seznam obrázků.....	9
Seznam tabulek.....	10
Seznam použitých zkratk	11
Úvod.....	12
1 Světová hospodářská krize ve 30. letech 20. století	14
1.1 Vznik a příčiny vzniku hospodářské krize ve 30. letech 20. století	14
1.1.1 Keynesova teorie	15
1.1.2 Krach na newyorské burze	17
1.2 Krize v Československu	19
1.3 Dopady hospodářské krize ve 30. letech 20. století	20
1.3.1 Ekonomické dopady krize	21
1.3.2 Sociální dopady krize	23
2 Světová hospodářská krize v roce 2007	25
2.1 Vznik hospodářské krize v roce 2007	25
2.2 Příčiny vzniku hospodářské krize v roce 2007	26
2.2.1 FED a realitní bublina.....	27
2.2.2 Dostupné hypoteční úvěry	29
2.2.3 Finanční inovace.....	31
2.3 Milníky hospodářské krize v roce 2007	32
2.3.1 Lehman Brothers	35
2.3.2 General Motors	36
2.3.3 Pojišťovna AIG.....	37
2.4 Dopady hospodářské krize v roce 2007.....	38
2.4.1 Ekonomické dopady krize	38
2.4.2 Sociální dopady krize	41

3	Komparace světové hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007	42
3.1	Komparace příčin hospodářských krizí	42
3.2	Komparace ekonomických ukazatelů hospodářské krize v 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007	46
3.2.1	Míra nezaměstnanosti	46
3.2.2	Hrubý domácí produkt.....	48
3.2.3	Míra inflace	50
3.2.4	Podíl salda běžného účtu platební bilance na nominálním HDP.....	52
4	Preventivní opatření a řešení krize	54
	Závěr.....	56
	Seznam literatury	58
	Seznam příloh	64

Seznam obrázků

Obrázek 1-1: Vývoj míry inflace v USA v letech 1929 - 1940.....	16
Obrázek 1-2: Vývoj Dow-Jonesova indexu v letech 1926 - 1929.....	17
Obrázek 1-3: Vývoj HDP v USA v letech 1929 - 1939	22
Obrázek 1-4: Míra nezaměstnanosti v USA v letech 1929 - 1940	24
Obrázek 2-1: Státy světa v recesi (2009).....	26
Obrázek 2-2: Základní úroková sazba FEDu	28
Obrázek 2-3: Úvěrová expanze v USA v letech 1990 - 2007	29
Obrázek 2-4: Prostředky poskytnuté vládou USA na podporu krizové ekonomiky (2009).....	31
Obrázek 2-5: Tvorba úvěrů, meziroční růst objemu úvěrů bankovním i nebankovním subjektům v EU [%]	34
Obrázek 2-6: Akcie Lehman Brothers [mld. USD].....	35
Obrázek 2-7: Vývoj míry celkového zadlužení Spojených států v poměru k vývoji HDP	40
Obrázek 3-1: Hospodářský cyklus.....	44
Obrázek 3-2: Komparace vývoje míry nezaměstnanosti v době hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007	47
Obrázek 3-3: Komparace vývoje hrubého domácího produktu v době hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007	49
Obrázek 3-4: Komparace vývoje míry inflace v době hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007.....	51
Obrázek 3-5: Komparace vývoje podílu salda běžného účtu platební bilance k nominální hodnotě HDP v době hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007	53

Seznam tabulek

Tabulka 1-1: Procentuální podíl nesplacených spotřebitelských dluhů na disponibilních příjmech (v miliardách dolarů)	30
Tabulka 3-1: Srovnání české ekonomiky v době Velké deprese a v roce 2009	45

Seznam použitých zkratk

AIG - American International Group

CDO - z anglického Collateralized Debt Obligation, - zajištěná dluhová obligace

ČR - Česká republika

EU - Evropská unie

FED - z anglického Federal Reserve system - federální rezervní systém

HDP - Hrubý domácí produkt

LB - Lehman Brothers

OSN - Organizace spojených národů

Úvod

Pojem hospodářská krize je v poslední době jedním z nejčastěji skloňovaných termínů u široké veřejnosti. Zhruba před třemi lety obletěly svět zprávy o krachu hypotečního trhu v USA. Málokdo tehdy tušil, že lidstvo stojí na prahu finanční a později hospodářské krize, jež se dotkne životů náš všech a vyslouží si tak přízvisko globální. Už od prvních krizových dnů se začaly objevovat tendence příměru současné krizi k Velké depresi, která svět zasáhla zhruba před 80 lety a znamenala zhroucení hospodářství většiny zemí světa a také jak se později ukázalo, začala odpočítávat dny do vypuknutí nejhoršího běsnění v dějinách lidstva, druhé světové války.

Po zhroucení hypotečního trhu je krize, nebo chcete-li deprese či recese součástí našich všedních dnů. Dnes a denně se z médií dozvídáme o důsledcích současné hospodářské recese, kterou datujeme právě od kritického roku 2007. Ačkoli se v posledních měsících začíná stále hlasitěji hovořit o konci krizových dnů, faktem zůstává, že vypořádání s jejich následky ještě nějaký čas potrvá a nikde není psáno, že se nejedná o pouhý nádech k další, daleko horší světové hospodářské recesi.

Problematika hospodářské krize mě zaujala jednak svou aktuálností a obrovskou mediální pozorností, dále pak také mnoha spekulacemi a polopravdami, jež byly a jsou lidstvu předkládány prostřednictvím mediální sféry. A protože je současná (na ekvivalent „minulá“ je dle mého soudu ještě brzy) krize díky své délce a celosvětovému charakteru poměřována s Velkou depresí ze 30. let 20. století, začala jsem polemizovat s myšlenkou komparace obou krizí, jež by měla za cíl nalézt jejich společné rysy a v neposlední řadě objasnit skutečné příčiny, které oběma globálním krizím předcházely.

Ačkoli obě světové recese dělí časový úsek delší než průměrný lidský život, v příčinách i následcích lze spatřovat mnoho společných jevů, které obě světové krize v dějinách lidstva provázely. Z nepřehledného množství aspektů jsem ke komparaci zvolila právě ty, které se jeví jako zásadní z hlediska fungování ekonomiky a jsou předmětem největšího zájmu.

První dvě kapitoly mé bakalářské práce jsou věnovány stručnému shrnutí původců vzniku a také dopadů obou krizí, jež jsou v podkapitolách dále rozvíjeny o nezbytné souvislosti.

V pořadí třetí kapitola volně navazuje na kapitoly předchozí a zabývá se, stejně jako celá bakalářská práce, komparacemi již zmíněných příčin a následků krize, dále také porovnává získané hodnoty národního hospodářství v přehledných grafech.

Poslední, čtvrtou kapitolu jsem věnovala stručné polemice o řešení krize a také ji rozšířila o aktuální potencionální hrozbu krize další, tentokrát s názvem Evropská hospodářská krize, která by mohla být vyvolána zadlužováním států Evropské unie, které astronomicky narůstá a úměrně s ním i zájem médií o danou problematiku.

Jako cíl mé bakalářské práce jsem stanovila v první řadě vytvoření uceleného souhrnu příčin a důsledků obou hospodářských krizí a následné porovnání spojitostí a odlišností jak v příčinách hospodářských recesí, tak také v jejich dopadech na reálnou ekonomiku.

1 Světová hospodářská krize ve 30. letech 20. století

Téměř každé hospodářské recesi v dějinách předcházela léta optimismu a nadšení. Nejinak tomu bylo i v případě světové hospodářské krize ve 30. letech 20. století. V Československu se bujně rozvíjel průmysl i export, životní úroveň rostla. Předkrizové období je v historii USA výmluvně označováno jako tzv. zlatá dvacátá léta. Vyšší mzdy zvyšovaly životní standart a budoucnost měla jasně růžový nádech. Hospodářské oživení se projevilo jak na amerických finančních trzích, tak i na trzích v Evropě. Avšak krach na newyorské burze předznamenal dosud největší finanční a později hospodářskou krizi v historii lidstva, která vstoupila do dějin pod označením Velká hospodářská krize.

1.1 Vznik a příčiny vzniku hospodářské krize ve 30. letech 20. století

O příčinách vzniku Velké hospodářské krize se dodnes spekuluje. Mnohé objasňující teorie jsou silně politicky zabarvené. S největší pravděpodobností je na vině souhra hned několik faktorů.

Jeden z nich má konkrétní jméno i příjmení, a to Herbert Hoover. Letitý ministr obchodu se v roce 1928 ujal úřadu po triumfálním vítězství ve volbách. Pro americkou veřejnost se stal symbolem poválečné prosperity, ne však na dlouho. On sám sice krizi nezpůsobil, nicméně nešťastnou politikou a naivní snahou o udržení předkrizového stavu uvrhl americkou i celosvětovou ekonomiku do nejhlubší deprese v novodobých dějinách. Spousta odborníků hledala příčinu krize v samotném systému svobodného podnikání, v soukromém investování a ve spotřebě. Podle některých názorů k hloubce a délce hospodářského cyklu přispívala masová spotřeba předmětů dlouhodobé spotřeby, jako jsou například automobily.

Ekonomický růst byl podporován expanzivní vládní politikou levných úvěrů. A tak současně s ekonomikou rostl i optimismus investorů a jejich ochota investovat do akcií.¹ Významnou charakteristikou amerického finančního systému byla role bank, toto dogma zůstalo neměnné dodnes. Banky fungovaly jako shromažďovatelé vkladů, které poté investovaly ve velké míře do akciového trhu.

¹ KOHOUT, P., Finance po krizi, s. 162-163.

Přítom bohužel neexistovala jasná a závazná pravidla pro tvorbu rezerv na případné kurzové ztráty cenných papírů. To byla potencionálně velmi nebezpečná situace. Dokud ovšem akcie pouze získávaly na ceně, nebezpečí se nijak neprojevovalo. Banky dosahovaly snadných zisků na akciovém trhu a poskytovaly laciné úvěry. Až do roku 1932 tak mohly obchodní banky svobodně investovat na akciovém trhu. Zároveň neexistovala závazná pravidla ani pro tvorbu minimálních povinných rezerv. Banky tak mohly v období růstu cen akcií dosahovat zisku a poskytovat levné bankovní úvěry, aniž by se staraly o platební schopnost dlužníka. Ve velkém se půjčovalo například farmářům za zástavu jejich pozemků a budov a nijak se přitom nestrchovaly o to, že by ceny nemovitostí mohly spadnout na zlomek původní hodnoty.

Podle Keynes² a jeho žáků slábnou ve vyspělých zemích podněty k investicím i ke spotřebě, čímž moderní kapitalismus ztrácí schopnost proinvestovávat vytvářené úspory a dosahovat vlastními silami plnou zaměstnanost. Dnes, s odstupem času se zdá, že Velká deprese byla nejspíše důsledkem vážné poruchy ve finančním a měnovém systému.³

1.1.1 Keynesova teorie

Protože John Maynard Keynes svými myšlenkami výrazně ovlivnil řešení především Velké deprese a také další protikrizová opatření, věnuji jeho dílu samostatnou podkapitolu.

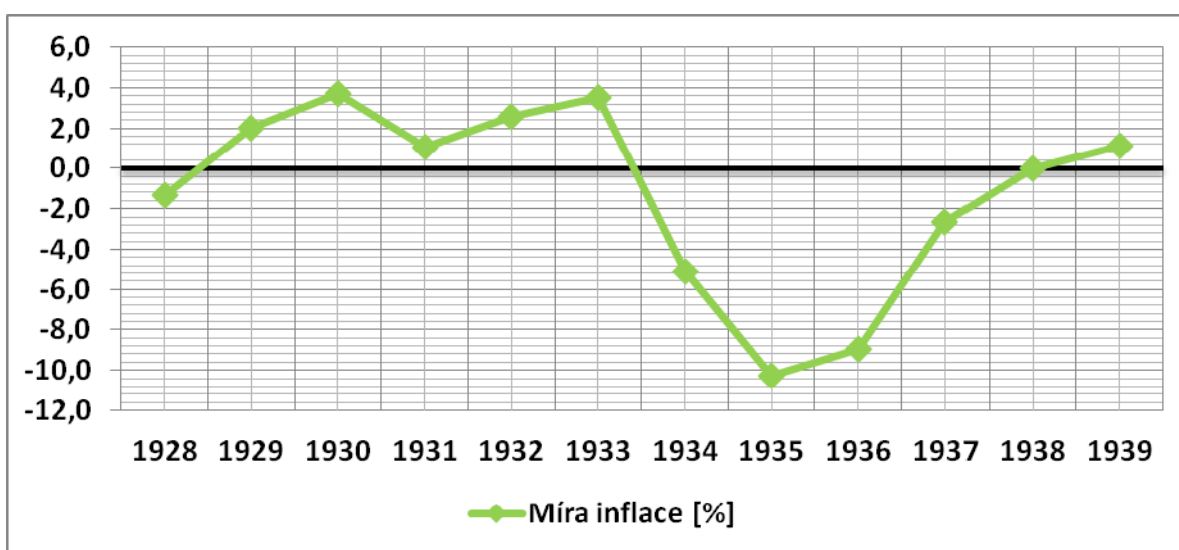
Keynesovu základní tezi lze shrnout velice jednoduše. Dříve se mělo za to, že ekonomický, potažmo jakýkoliv kapitalistický systém, dosahuje rovnováhy plnou zaměstnaností. Keynes demonstroval, že moderní ekonomika může dosáhnout rovnovážného stavu i při trvalé a hluboké nezaměstnanosti. Z obecné teorie zaměstnanosti, úroků a peněz vyplývá, že pro dobré fungování kapitalistické ekonomiky musí být nadhodnota (nebo úspory), kterou produkuje, investována do rozšíření výroby. Jenomže právě investice představují v moderním kapitalismu značně rizikový podnik vzhledem k tomu, že investiční rozhodnutí, které mají dopad na úroveň současné výroby, vycházejí z očekávání návratnosti příslušné investice v horizontu řady let.

² John Maynard Keynes byl britským ekonomem a současně zakladatelem keynesiánství - protipólu klasické a neoklasické ekonomie. Je označován za jednoho z nejvýznamnějších ekonomů 20. století.

³ TAJOVSKÝ, L., Velká deprese, s. 6.

Za této situace může být nedostatek investic zaviněn řadou rozličných faktorů, jako například nadbytkem výrobních kapacit v podobě přílišného počtu závodů a nadměrného strojního vybavení s pocitem, že trh se spotřebním zbožím je, či bude záhy nasycen. Vysoká míra nerovnosti omezující relativní kupní sílu pracující třídy může oslabit spotřebu a tím i očekávané zisky nových investic. Jakýkoliv pokles investic může vest k bludnému kruhu v podobě nižší zaměstnanosti, nižších příjmů a menší ochoty utrácet, což vede k finančním problémům a celkově negativně ovlivňuje hospodářskou situaci.⁴ Následkem je ekonomické zpomalení.

Keynesův myšlenkový systém odpovídal požadavkům své doby. Velká deprese třicátých let přinesla ohromnou nezaměstnanost a propad produkce, chudobu pro miliony lidí. Zdálo se, že neexistuje řešení, a že si dosavadní ekonomické učení si neví rady. Problém však mnohem spíše než v teorii spočíval v praxi. Vlády jednotlivých zemí přijímaly krátkozraká ochranná opatření, která dále narušovala mezinárodní trh. Mzdám nebylo dovoleno poklesnout, což v podmínkách deflace (viz obrázek 1-1), představovalo jejich reálný růst.

Obrázek 1-1: Vývoj míry inflace v USA v letech 1929 - 1940

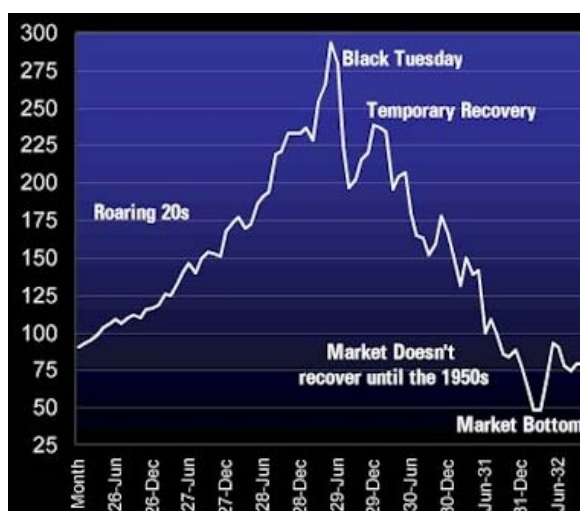
Zdroj: Vlastní zpracování dle: ŽÍDEK L., Dějiny světového hospodářství, s. 27.

⁴ SOJKA, M., John Maynard Keynes a současná ekonomie, s. 24.

Zaměstnavatelé tedy byli nuceni propouštět, odtud masová nezaměstnanost. Centrální banky se pokoušely zvyšovat objem peněz v ekonomice, řešit tedy problém nedostatku úvěru, který deflaci provází, čímž dále narušovaly cenový systém.⁵

1.1.2 Krach na newyorské burze

Krize se stala krizí 25.10 1929, tedy v den, který vstoupil do dějin pod označením černý čtvrtek.⁶ Tento den došlo k největšímu burzovnímu krachu v dějinách. Paradoxní je, že při černém čtvrtku burza nakonec poklesla jen o 2 %. Uměle vytvořená nadhodnocená bublina na akciových trzích praskla až následující týden, černé pondělí přineslo pokles o 13 %, stejně černě vzhlížely i další následující dny. Pokles trhu se změnil v pád. Pravdou zůstává, že tím, co vyvolalo největší světovou krizi moderní doby, nebyl krach na Wall Street, ale reakce na něj. Zhroucení trhu zaznamenané Dow-Jonesovým indexem⁷, nejznámějším akciovým indexem světa zachycuje obrázek 1-2.

Obrázek 1-2: Vývoj Dow-Jonesova indexu v letech 1926 - 1929

Zdroj: *Www.akcie.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-04-18]. Akcie online. Dostupné z WWW: <http://www.akcie.cz/kurzy-svet/futures-67804-future-index-dow-jones/>.

⁵ VODIČKA, M., Den, kdy došly prachy, s. 17-19.

⁶ U nás je tento den kvůli časovému posunu označován jako černý pátek. Skutečností je, že k největšímu propadu došlo v pondělí 28. října 1929, kdy Dow-Jones Index ztratil 12,33 %.

⁷ Dow Jonesův index byl poprvé prezentován společností Wall Street Journal a Dow Jones & Company. Obsahuje 30 komponentů. Mezi komponenty indexu patří například akcie společností Coca-Cola, HP, IBM, Johnson&Johnson atd. DJI je nejvíce prezentovaným indexem v tisku, televizi a na internetu.

Zajímavý pohled nabízí i obrázek komparující vývoj DJI v období Velké deprese a jeho vývoj v současné hospodářské recesi uvedený v příloze č. 1.

Ekonom Pavel Kohout ve své knize uvádí :

„Onen památný den začalo obchodování s akciami na stabilní úrovni, avšak v obrovském měřítku. Akcie firmy Kennecott se objevily na trhu v bloku 20 000 kusů, akcie General Motors ve zhruba stejně velkém množství. Náhle se trend zlomil. Nápor prodejních příkazů byl znepokojivě silný. Kursy klesaly. (...) Než uplynula první hodina obchodování, bylo zřejmé, že kursy šly dolů s nebývalou a ohromující silou. Zaměstnanci i klienti makléřských firem v celých Státech sledovali nejnovější kursy a dívali se jeden na druhého s výrazem překvapení a rozpaků. Odkud proboha přicházela ta záplava prodejních příkazů? Přesná odpověď na tuto otázku nebude asi nikdy známa. Zdá se však pravděpodobné, že principiální příčinou zlomu během první hodiny 24. října nebyla panika. (...) Příčinou problémů byly nucené prodeje. Nucený výprodej stovek tisíc akcií z účtů obchodníků, kteří se octli v problémech, protože jejich úvěrové účty byly úplně nebo téměř vyčerpány. Gigantická stavba trhu podložená spekulativními úvěry se začala hroutit pod vlastní vahou... Nebylo ani náznaku nějaké podpory. Dolů, dolů, dolů. Hluk na burzovním parketu přerostl v panický řev.“⁸

Problémy americké ekonomiky ale začaly už mnohem dříve a krach na newyorské burze znamenal v podstatě jen jejich vyústění. Jedním z nejcharakterističtějších rysů spotřebitelského chování v době poválečného boomu byl vedle rostoucího trhu s cennými papíry i prudký vzestup oblíbenosti splátkových obchodů. Veřejnost byla jak obchodníky, tak i vládními kruhy motivována k neustále se zvyšující spotřebě. Úvěry získávaly na popularitě a vzhledem k všeobecné důvěře v nekončící konjunkturu se zdály být všestranně výhodným obchodem. Koncem 20. let tak byla americká ekonomika silně předlužená a bylo jen otázkou času, kdy se tato skutečnost projeví. Američtí bankéři věřili, že spekulace na burze a krach zavínil snadný přístup k levným penězům. Reagovali proto logicky: utáhly šrouby a zvýšili úrokové míry. Tím znemožnili přístup k půjčkám, které by ekonomiku zase rozeběhly.

⁸ KOHOUT, P., Finance po krizi, s. 61.

Mnoho ekonomů se dnes shoduje, že vláda měla snížit daně a napumpovat více peněz do ekonomiky prostřednictvím veřejných prací či dokonce vyššími podporami nezaměstnaných.⁹ Tak to se tomu stalo u krize, která vypukla na realitním trhu v roce 2007, státními zásahy se podařilo zachránit například giganta automobilového průmyslu General Motors.

1.2 Krize v Československu

Pro meziválečné období v Československu bylo typické časté střídání vlád. Nejdéle fungující vládou v meziválečném období se ukázala být koalice pod vedením Antonína Švehly.¹⁰

Hospodářská politika v ČSR byla navrhovaná a realizovaná skrze několik kanálů, nositelů hospodářské politiky. Prvním z kanálů byla státní hospodářská politika, konkrétně vláda, jejíž zákony schvaloval Parlament a zákony vykonávaly ministerstva. Mezi nejvýznamnější ministerstva náleželo ministerstvo financí, ministerstvo průmyslu, obchodu a živností nebo ministerstvo zemědělství. Dalšími státními institucemi pak namátkou byl Poradní sbor pro otázky hospodářské, Exportní úřad, ale i obchodní a živnostenské komory, v jejichž čele stáli významní obchodníci, což jim dodávalo na prestiži. Druhým kanálem pak byla nestátní hospodářská politika uskutečňovaná prostřednictvím nejrůznějších zájmových a odborových organizací, které ovlivňovaly přímo či nepřímo chod hospodářství.¹¹

Hospodářskou krizi v Československu datujeme od roku 1930, krize se tedy zhruba o půl roku opozdila, neboť ještě dobíhala investiční vlna. První signály byly spjaty s potížemi při exportu československého zboží. Současně se snížily nákupní ceny cukrové řepy a obilí. Za důvod mimořádné hloubky krize se považuje současně probíhající agrární krize, za příčiny úpadku se někdy ještě počítají důsledky technického pokroku, prudký hospodářský boom a rychlá úvěrová expanze.

⁹ VODIČKA, M., Den, kdy došly prach, s. 203.

¹⁰ PRŮCHA, V., Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století, s. 21.

¹¹ SEKANINA, M., Hospodářský profil ČSR na prahu světové hospodářské krize 1929-1933, s. 13.

V roce 1931 navíc došlo k úvěrové a měnové krizi. Koncem roku 1932 se dostala průmyslová výroba na nejnižší úroveň. Dopad krize byl na jednotlivá průmyslová odvětví rozdílný. Nejvíce bylo postiženo hutnictví a exportní lehký průmysl a některá odvětví potravinářského průmyslu.

Průběh krize v Československu sice kopíroval průběh krize v ostatních státech, recese však vlivem opoždění trvala déle a byla velmi hluboká. Hospodářský pokles postihl zejména ty odvětví, která se orientovala především na export, jako například Jablonecká bižuterie, výroba hudebních nástrojů, kameniny, porcelánu nebo vlnářský průmysl. Obrat zahraničního obchodu činil v roce 1932 pouhých 29% předkrizové úrovně.

Hospodářská krize na jedné straně omezila výrobu, narušila úvěrový a měnový systém a zasáhla podstatně zahraniční obchod. Na straně druhé působila jako regulátor nabídky a poptávky, urychlila snížení výrobních nákladů a strukturální změny výroby, podpořila zavádění technických vynálezů technologií.¹²

„To, čemu jsme si zvykli říkat hospodářská krize je jiný výraz pro mravní bídu. Mravní bída je příčina, hospodářská krize důsledek. V naší zemi je mnoho lidí, kteří se domnívají, že hospodářský úpadek lze sanovat penězi. Hrozím se důsledku tohoto omylu. V postavení, v němž se nacházíme, nepotřebujeme žádných geniálních obrátů a kombinací. Potřebujeme mravní stanoviska k lidem, k práci, k veřejnému majetku. Nepodporovat bankrotáře, nedělat dluhy, nevyhazovat hodnoty za nic, nevydírát pracující, zkrátka dělat to, co nás pozvedlo z poválečné bídy.“¹³

Tomáš Baťa (1932)

1.3 Dopady hospodářské krize ve 30. letech 20. století

Důsledkem Velké deprese ve 30. letech 20. století bylo ochromení veškerých oblastí lidského života. Obrovské množství lidí přežívalo na hranici bídy. Pro mnohé obyvatele země byly krizové dny otázkou existence. Pokles veškerých ekonomických ukazatelů nutně znamenal špatnou ekonomickou situaci střední třídy, příslušníci nejnižší ekonomické

¹² SIRŮČEK, P., Hospodářské dějiny a ekonomické teorie, s. 76.

¹³ Tomáš Baťa byl jeden z největších podnikatelů své doby. Zavedl mnohé nové myšlenky ve výrobě a prodeji svých výrobků, kterými dokázal ovlivnit množství budoucích ekonomů.

vrstvy obyvatelstva doslova trpěli hladem, přičemž i střední vrstva se v některých oblastech krátkodobě dostala na úroveň bídy. Taková situace vedla k radikalizaci obyvatelstva a v Evropě a umožnila prosazení některých ideologií, jako byl nacismus, fašismus, či teorie o socialistickém komplotu.

Za další důsledek lze považovat i opuštění klasických ekonomicko-liberálních myšlenek, což nutně vedlo k posilování státního vlivu. Během krize byl výrazně narušen a snížen mezinárodní obchod, což se státní dotklo nejen ekonomicky, ale i politicky, protože se oslabil nejen vzájemná ekonomická provázanost, ale i vazby mezi jednotlivými státy. Mírnění příčin Velké hospodářské krize se v Evropě a ve Spojených státech příliš nelišilo. V USA byl zaveden New Deal, známý soubor opatření a ekonomických a sociálních reforem zavedených ke zmírnění krize. Obdobný komplex opatření byl zaveden i v Německu, byl však mnohem radikálnějšího charakteru. Německá verze New Deal byla sice stejně jako ta americká zaměřená na systém státních zakázek, nicméně, skrytým cílem bylo zbrojení a příprava na válečný konflikt, jež měl za cíl ovládnutí Evropy. Führer¹⁴ neoponechal nic náhodě a tak přípravy na v pořadí druhou světovou válku datujeme právě od počátků Velké hospodářské krize.

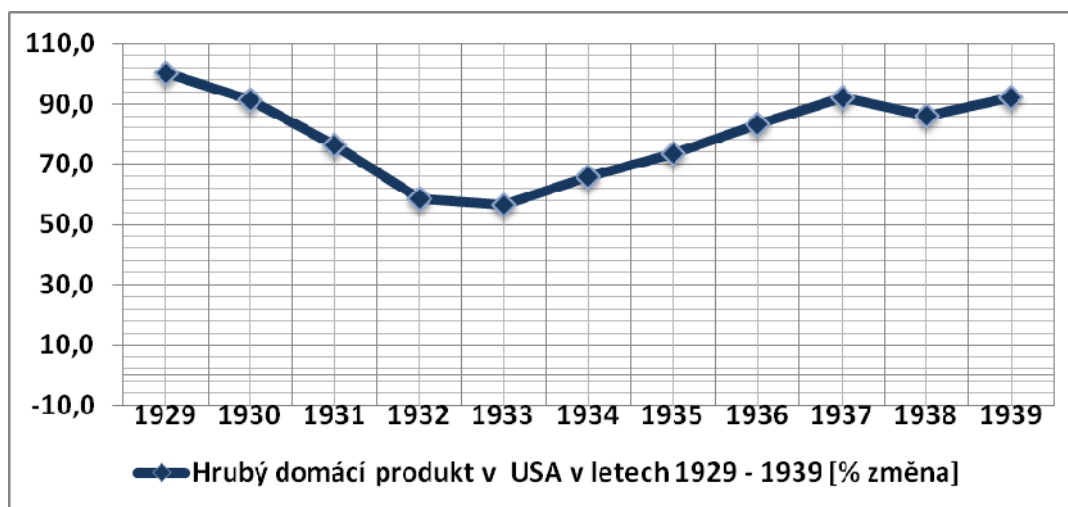
1.3.1 Ekonomické dopady krize

Pád cen akcií, který začal v říjnu 1929, pokračoval až do července roku 1932. Průměrná cena akcií tehdy poklesla zhruba na šestinu původní hodnoty z roku 1929. Pád akciových indexů byl doprovázen hospodářskou krizí. Americký hrubý domácí produkt poklesl mezi lety 1929 - 1933 o 30 %.¹⁵ (viz obrázek 1-3) Také nezaměstnanost byla obrovská (během let 1932 až 1935 nepoklesla pod 20 %, přičemž v některých průmyslových lokalitách byla až 80%) a ještě v roce 1939 postihovala přes 17 % průceschopného amerického obyvatelstva.

¹⁴ „Führer“ (německy vůdce) bylo v dobách vlády strany NSDAP označení pro Adolfa Hitlera, který se později stal i říšským kancléřem.

¹⁵ TAJOVSKÝ, L., Velká deprese, s. 55-57.

Počet bankrotů byl nesmírný, přičemž jen počet krachů bank dosáhl neuvěřitelného čísla téměř deseti tisíc. Krize se přelila do jiných zemí, přičemž mimo jiné vytvořila podmínky pro nástup Hitlera v Německu.¹⁶

Obrázek 1-3: Vývoj HDP v USA v letech 1929 - 1939

Zdroj: Vlastní zpracování dle: [Http://www.economics-charts.com/gdp/gdp-1929-2004.html](http://www.economics-charts.com/gdp/gdp-1929-2004.html) [online]. 2007 [cit. 2011-04-18]. Chart of US Gross Domestic Product. Dostupné z WWW: <<http://www.economics-charts.com/gdp/gdp-1929-2004.html>>.

Počínající krize znamenala ohrožení kurzu amerického dolaru vzhledem ke zlatu.¹⁷ V podmínkách daných zlatým standardem neexistovala jiná možnost jak udržet stabilní kurs dolaru než přísná měnová restrikce spojená s vysokými úrokovými mírami, poklesem mezd, vysokou nezaměstnaností a poklesem průmyslové produkce. Podle slov tehdejšího ministra financí Andrewa Mellona bylo nutné „zlikvidovat zaměstnanost, zlikvidovat akcie, zlikvidovat farmáře, zlikvidovat nemovitosti“, aby bylo možné zlatý standard udržet. Avšak tak se nestalo. Důsledky byly katastrofální.

Nedostatek hotových peněz zdůrazněný restriktivní politikou Federálního rezervního systému, vedl k rychlému vyčerpání bankovních rezerv. Banky se ocitaly „na suchu“ a byly nuceny prodávat akcie, čímž ještě více přispívaly k jejich pádu. Průběh byl všude stejný. Nejslabší z nich začaly bankrotovat. Vkladatelé propadali panice a masově vybírali své peníze z bank, čímž dále zhoršovali situaci.

¹⁶ TAJOVSKÝ, L., Velká deprese, s. 77.

¹⁷ Dolar byl definován tím způsobem, že jedna trojská unce zlata měla hodnotu 20,67 dolaru.

Mnozí klienti bank (jednotlivci i firmy) přišli o své vklady (celkem o 2,5 miliardy USD v letech 1930 až 1933) a ocitli se v platební neschopnosti.

Peněžní zásoba USA se v důsledku bankovních krachů během této doby snížila o třetinu. Protože firmy ve valné části případů nemohly dostat překlenovací úvěr, skončily bankrotem, který znamenal naprosté znehodnocení jejich akcií.¹⁸ Obdobný proces probíhal v zemědělství a vedl k prudkému poklesu cen zemědělské půdy i jiných nemovitostí. Bludný kruh se uzavřel a opětné snížení úrokových měr v roce 1930 bylo málo platné.

V méně finančně vyspělých zemích však stále existuje nebezpečí podobných krizí. Lze uvést například Thajsko, jehož ekonomika byla během 90. let poškozena výrazným poklesem kurzů akcií. Pokles akciových kursů v roce 1996 ovlivnil reálnou ekonomiku a vyústil až v měnovou krizi v roce 1997. Měnová krize dále poškodila reálnou ekonomiku, v důsledku čehož pokračoval pád kursů akcií. Obrovský úvěrový boom byl rázem vystřídán bankovní krizí, přesně jako v USA a v západní Evropě třicátých let. V hlavním městě Bangkoku jsou i řadu let po krizi vidět památníky v podobě opuštěných budov v různém stádiu rozestavenosti. Městu vévodí obrovský prázdný hotel nad řekou Chao Praya. Přestože krize již byla překonána, její důsledky jsou viditelné pouhým okem.¹⁹

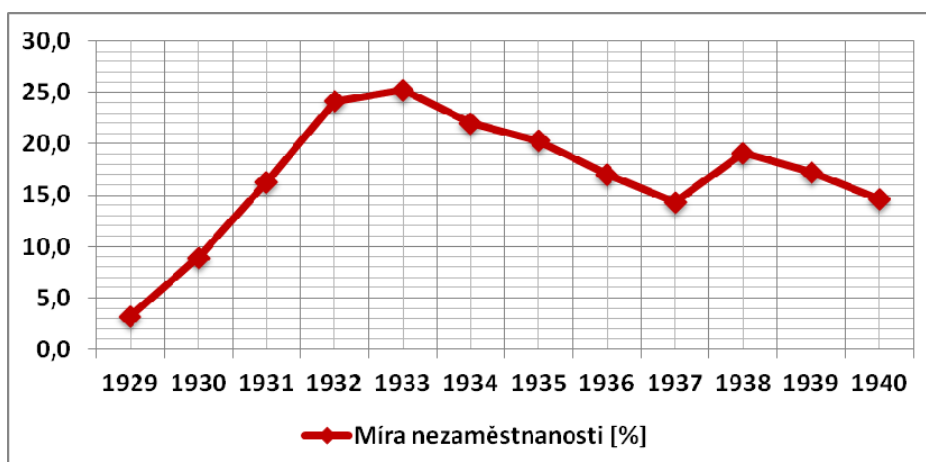
1.3.2 Sociální dopady krize

„Krise, to byl v té době způsob života, mysleli jsme, že to takhle bude už napořád.“ Tyto a mnohé další výroky z knihy Milana Vodičky vystihují tehdejší dobovou situaci více než realisticky. Tři roky po krachu na newyorské zůstal každý třetí Američan bez příjmů a polovina pracovních sil byla nezaměstnaná, nebo jen částečně zaměstnaná. Nezaměstnanost se nebezpečně blížila 25 %. (viz. obrázek 1-4) Ulicemi New Yorku tehdy kráčel milion nezaměstnaných, v Ohio bylo bez místa 80% mužů. Krize paradoxně více zasáhla mužskou část práceschopných, ženy byly o mnoho levnější pracovní silou a tím pádem minoritou mezi nezaměstnanými.

¹⁸ VODIČKA, M., Den, kdy došly prachy, s. 45.

¹⁹TAJOVSKÝ, L., *Velká deprese* [online]. Praha: CEP, 2004 [cit. 2011-04-12]. Dostupné z WWW:<<http://cepin.cz/docs/dokumenty/sbornik35.pdf>>.

Obrovské množství lidí žilo tehdy na hranici bídy, mnohdy i hluboko pod ní. Krize v USA ovlivnila každé odvětví a téměř každé jedince. Radikální změny prodělalo pověstné americké puritánství, oblékání žen, zkrátka celé vnímání okolního světa.

Obrázek 1-4: Míra nezaměstnanosti v USA v letech 1929 - 1940

Zdroj: Vlastní zpracování dle: ŽÍDEK L., Dějiny světového hospodářství, s. 50.

Téměř polovina občanů Spojených států se ocitla na hranici absolutní bídy. Úpadkem prošla i doprava a technický stav vozidel. Nebývalý rozmach zaznamenala antikoncepce. Obrovskou návštěvnost zaznamenala kina, filmová představení představovala byť jen chvilkový útěk od reality krizových dnů.²⁰

Velká deprese byla plná paradoxů. Nejohroženější skupinou nebyli nejchudší lidé, ale ti, kteří zaznamenali největší sociální pád. Lidé z těchto vrstev „a bylo jich mnoho, často odmítali pobírat sociální dávky a stravovat se v jídelnách pro chudé, mohlo by se tedy zdát, že s některými dogmaty nepohne ani hospodářská recese.

Na závěr lze konstatovat, že velká hospodářská krize zanechala hluboké stopy prakticky ve všech odvětvích reálného života. Na jedné straně vyhrotila světovou politickou situaci, která vyústila až ve druhou světovou válku, nejhorší lidské běsnění v historii. Na druhé straně obohatila ekonomickou teorii o nové myšlenky a postupy. Nabízela se myšlenka, že Velká deprese ze 30. let 20. století znamenala poučení pro lidstvo v tom smyslu, kam až

²⁰ VODIČKA, M., Den, kdy došly prachy, s. 246.

může neutěšená ekonomická situace a honba za bohatstvím vést, že se tomu tak nestalo, dokazuje následující kapitola.

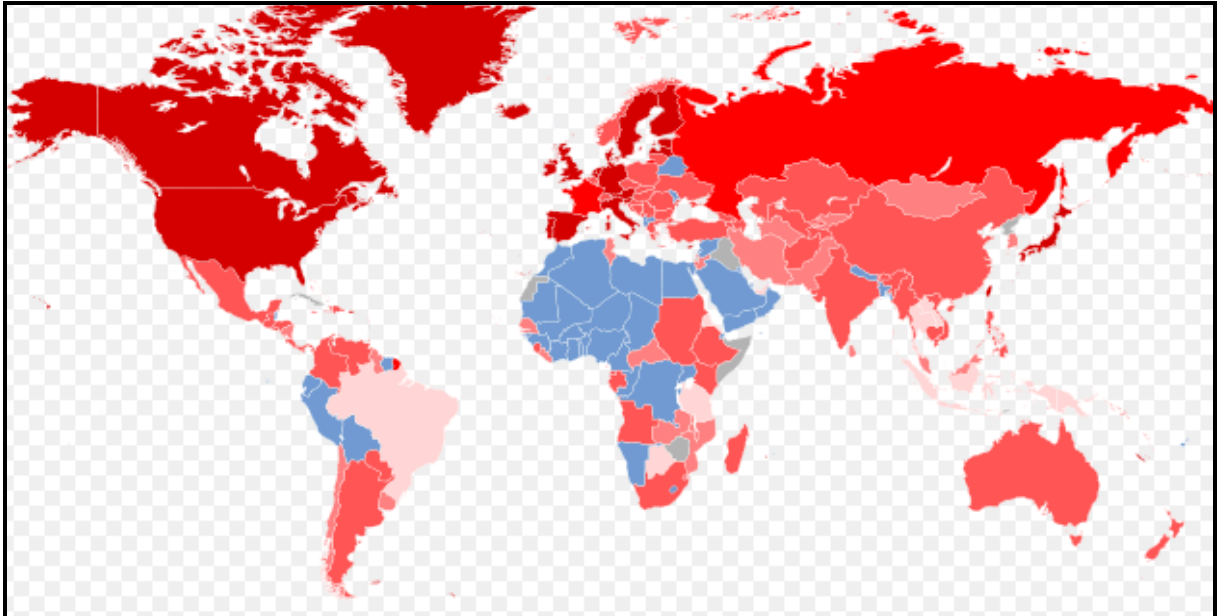
2 Světová hospodářská krize v roce 2007

V pořadí druhá světová finanční krize začala psát svou historii v červenci roku 2007 se ztrátou důvěry amerických investorů v hodnotu hypoték. Následovalo lití peněz do finančních trhů ze strany institucí, jako byla například Evropská Centrální Banka nebo americký FED. S prohlubující se krizí začaly burzy po celém světě strmě padat dolů. Důsledkem byl krach mnoha finančních společností, jejichž zákazníci nebyli schopni splácet hypotéku a banky nedokázaly prodat jejich nemovitosti. Krachovaly banky, pojišťovny a subjekty nabízející hypotéky. V tu dobu se začala šířit celosvětová panika a z americké hypoteční krize se stala krize světová a hospodářská. Dle OSN čelila světová ekonomika největšímu poklesu od Velké hospodářské krize ve třicátých letech 20. století.

2.1 Vznik hospodářské krize v roce 2007

Současná hospodářská krize začala v roce 2007 nejprve jako lokální hypoteční krize na americkém trhu, která se postupně přelila do finanční krize a v létě 2008 se stala i krizí reálné ekonomiky a ve svých důsledcích se projevila v globálním měřítku. Charakteristickým rysem této současné finanční krize se tak stala její dynamika a lokální vznik spojený s jejím rychlým celosvětovým šířením. (viz obrázek 2-1)

Velmi rychle byla pak následována hospodářskou recesí. Hospodářská krize s sebou nutně přináší pokles zahraniční poptávky a s tím spojené snížení exportního výkonu, dále také obezřetnější přístup k finančním zdrojům a mnohé další faktory. Nelze přehlížet ani riziko zhoršení fiskální bilance. Zatím se ale příliš nehovoří o možných zpětných dopadech krize reálné ekonomiky na bankovní a finanční sektor. Není však vyloučeno, že dopady a důsledky krize reálné ekonomiky budou zpětně ohrožovat stabilitu finančního systému, lépe řečeno tento fakt se spíše očekává. Dosavadní opatření vlád a centrálních bank na podporu finančního sektoru na podporu nabídky, resp. poptávky v reálné ekonomice mohou tedy dále akcelarovat.

- Země v recesi (ve dvou po sobě jdoucích čtvrtletích)
- Země v neoficiální recesi (v jednom čtvrtletí)
- Země se zpomalením hospodářského růstu o více než 1,0%
- Země se zpomalením hospodářského růstu o více než 0,5%
- Země se zpomalením hospodářského růstu o více než 0,1%
- Země s rostoucí ekonomikou

Obrázek 2-1: Státy světa v recesi (2009)

[Http://commons.wikimedia.org](http://commons.wikimedia.org) [online]. 2011 [cit. 2011-04-18]. World Financial Cricis. Dostupné z WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:2007-2009_World_Financial_Crisis.svg>.

2.2 Příčiny vzniku hospodářské krize v roce 2007

Stejně jako u Velké deprese z dob minulého století, ani u současné krize nelze prstem ukázat na jediného viníka. Za vznikem krize stojí hned několik faktorů, které dohromady zavinily pád téměř všech ekonomických čísel. Jednou z hlavních příčin byly větší a větší zisky v průmyslu, bez ohledu na kolísání ekonomiky. Nejčastěji skloňovaným pojmem je realitní bublina, tj. situace, kdy docházelo k růstu cen nemovitostí bez zvyšující se poptávky. Problému nahrávala i povolená uzda úvěrových požadavků a problém byl na světě. Nízké úrokové sazby a nešťastné, nebo spíše cílené finanční inovace dokonaly vznik v pořadí druhé celosvětové finanční a později hospodářské krize.

2.2.1 FED a realitní bublina

Jedním z hlavních „strůjců“ současné hospodářské recese je především bankovní rada Federálního rezervního systému USA, respektive její politika během období tzv. „levných peněz“ a v první řadě finanční deregulace v období od poloviny devadesátých let až doposud. Tato politika levných peněz podpíraná regulátory, jež nebyli schopni regulovat, vytvořila bezprecedentní bublinu hypotečních a spotřebitelských úvěrů v USA a v dalších zemích, které sdílely americkou politickou orientaci. Snaha vlád rozšířit vlastnictví domů ve Spojených státech do okruhu domácností s nízkými příjmy a nízkou kreditní kvalitou měli katastrofální dopady. Tato vládní politika byla uskutečňována cestou zákona o reinvesticích v rámci komunit (Community Reinvestment Act)²¹ a organizacemi, jež pomohly dosáhnout na hypotéku řadě dlužníků, kteří by normálně neměli přijít v úvahu.²² Ve starém systému hypoték platil dlužník splátky přímo věřiteli, takové splácení trvalo dlouhou dobu a věřitel tedy důkladně prověřoval bonitu²³ klienta. Nový systém hypoték fungoval odlišněji. Věřitel prodal závazek investičním bankám, které zkombinovaly několik půjček, a vytvořily dluhové obligace, které nabídly ke koupi investorům. V takovém systému nebylo nutné zabývat se bonitou, šlo v podstatě jen o obchod, na kterém v konečném důsledku tratil jen dlužník.

Hypotéky se stávaly stále riskantnějšími, aby přinášeli co nejvyšší výnos. S tím úzce souvisí CDO.²⁴ CDO patřili do k produktovým inovacím amerických finančních trhů, které zavedl FED. Jedná se o cenné papíry podložené aktivy např. domem. V případě nesplacení jsou tedy zajištěné reálným aktivem. Rizikovitost CDO je určena skupinou. Skupiny vyjadřují různé právo investorů v případě, že přestanou plynout výnosy z podkladového aktiva a je potřeba absorbovat vzniklé ztráty. Často udělovaný rating AAA znamenal nejmenší výnos při nejmenším riziku.

²¹ Community Reinvestment Act byl zákon, který bankám zakazoval vytyčovat riziková území, kde není vhodné půjčovat z důvodu vysokého rizika. Tato riziková území byla především chudá předměstí osídlená převážně barevným obyvatelstvem s nižšími příjmy.

²² KOHOUT, P., Finance po krizi, s. 61.

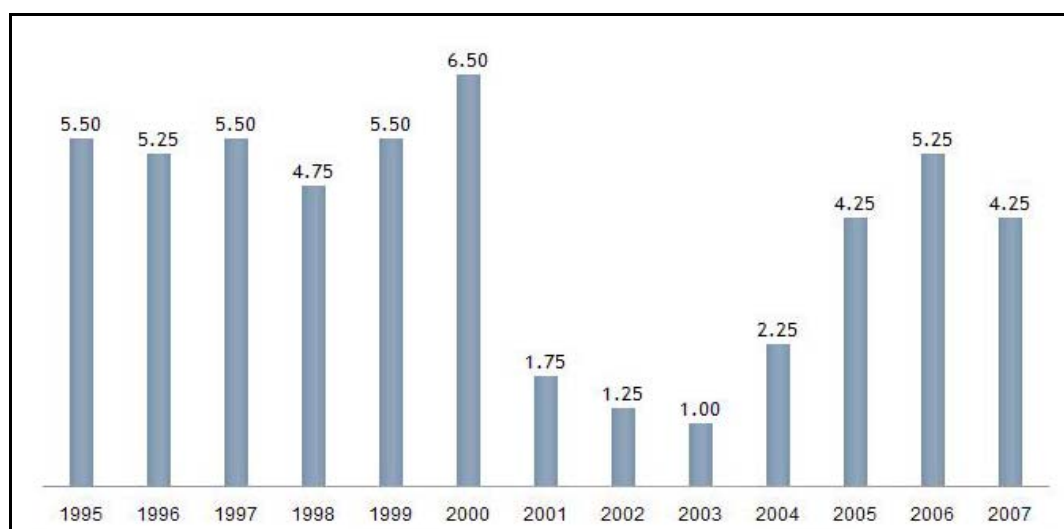
²³ „Bonita“, je pojem označující schopnost dlužníka dostát svým závazkům.

²⁴ CDO (tj. zajištěná dluhová obligace) patří mezi moderní finanční a úvěrové deriváty. CDO je cenný papír emitovaný na základě podkladového aktiva, které je zdrojem výnosů plynoucích z držby CDO.

Po splasknutí spekulativní bubliny nastal problém v podkladovém aktivu CDO, kterým byli nemovitosti. Jejich cena prudce klesla. V očích investorů se stali někdejší CDOs s ratingem AAA zcela nadhodnocené a ztrátové. Tím se americký problém rozlil na finanční instituce po celém světě.²⁵ U kořenů krize stála tedy honba za růstem cen bydlení a cen akcií. Obojí ceny se vymkly historickým hodnotám.²⁶

Období, v němž byly deregulace zavedeny, předcházelo téměř 80 let trvající období silných státních regulací trhu. Vše začalo v letech 2001-2003. Americký federální systém ve snaze zabránit hospodářské recesi udržoval krátkodobé sazby na extrémně nízké úrovni. (viz obrázek 2-1)

To se podařilo: americkou ekonomiku vytáhl z problémů neobyčejně silný stavební boom. Ten byl způsoben neobvykle levnými a dostupnými hypotékami. Na vlastní bydlení tedy dosáhl prakticky kdokoli, včetně lidí s nízkými příjmy, kteří by za normálních okolností bydleli v pronájmu.²⁷

Obrázek 2-2: Základní úroková sazba FEDu

Zdroj: ZEMÁNEK, Josef. *Www.euroekonom.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-04-18]. Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky3>>.

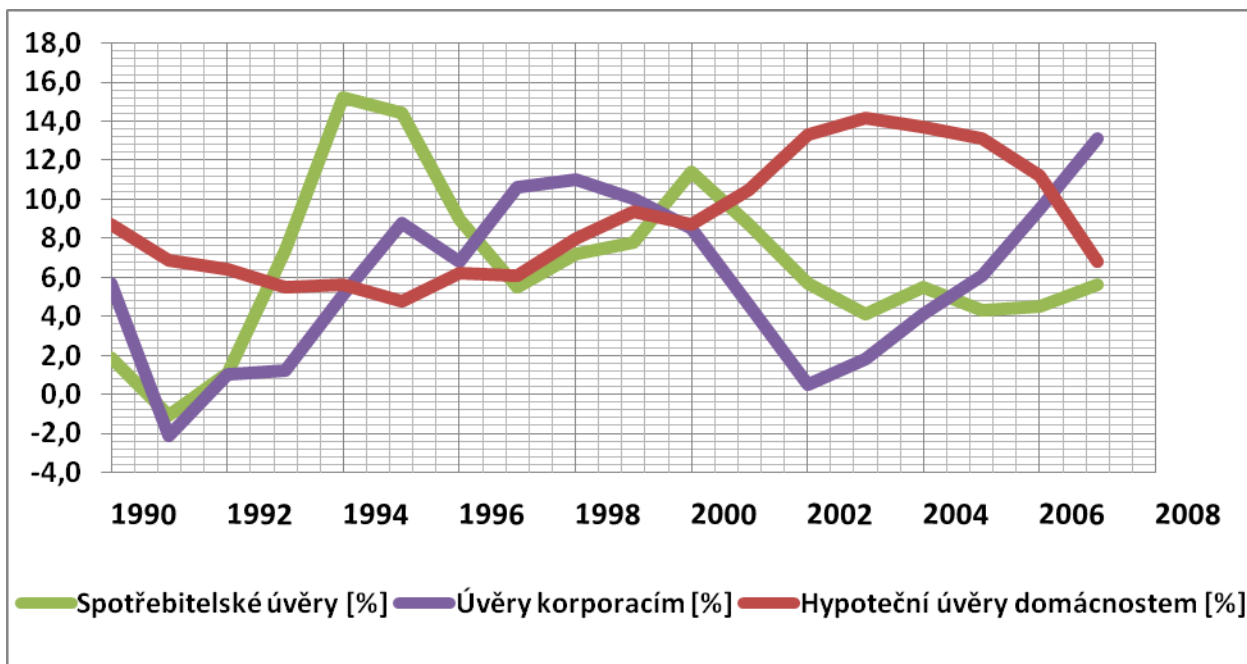
²⁵ FOSTER, J., MAGDOFF, F., *Hospodářská krize: Příčiny a následky*, s. 23-24.

²⁶ KLVAČOVÁ, E., *Světová ekonomická krize : příčiny, projevy, perspektivy*, s. 14.

²⁷ KOHOUT, P., *Finance po krizi*, str. 12.

Růst hodnoty aktiv způsobil situaci, kdy americké domácnosti nabyly dojmu, že jejich bohatství vzrostlo a začaly se ve velkém obracet na úvěrové společnosti s žádostí o půjčky na nákup nemovitostí, automobilů a dalších předmětů dlouhodobé potřeby.

Ve skutečnosti docházelo k tomu, že ceny rostly bez zvyšující se poptávky.²⁸ Vznikla tak hypoteční bublina, která měla s reálnými cenami nemovitostí pramálo společného.²⁹

Obrázek 2-3: Úvěrová expanze v USA v letech 1990 - 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle: *Www.federalreserve.gov* [online]. 2011 [cit. 2011-04-18]. Board of Governorn of the Federal Reserve System. Dostupné z WWW:

<<http://www.federalreserve.gov/newsevents/press/other/20101202a.htm>>.

2.2.2 Dostupné hypoteční úvěry

„Americký sen v praxi“, tak lze nazvat další z příčin hypoteční krize, která se postupem času změnila v krizi světovou.

²⁸ Pavel Kohout na přebalu publikace „Finance po krizi“ tento stav originálně vyjádřil ve formě panenky Barbie s křídly, která šťastně hledí k výšinám a nezajímá se o skutečné dění, tedy o skutečný ekonomický vývoj.

²⁹ FOSTER, J., MAGDOFF, F., *Hospodářská krize: Příčiny a následky*, s.19.

Na vlastní bydlení tak dosáhl prakticky kdokoli, včetně lidí s nízkými a nestálými příjmy. Sazba hypotečních úvěrů klesly na historicky nejnižší úroveň. (viz příloha č. 6) Některé hypoteční firmy šly tak daleko, že poskytovaly hypoteční úvěry bez jakéhokoliv dokladu o příjmech klienta. Po čase vznikl u velkého počtu věřitelů problém se splácením, začalo docházet k hromadným zástavám.(viz tabulka 2-1) O bankovní zástavy logicky nebyl nijak veliký zájem, lidé měli tendenci se nemovitostí zbavovat, nikoli kupovat nové, tak se krize začala roztáčet na plné obrátky.³⁰

To vše ruku v ruce s americkým ekonomickým modelem, jehož průvodním znakem jsou nízké daně a deregulace svět znovu uvrhlo do novodobé hospodářské recese.³¹

Tabulka 1-1: Procentuální podíl nesplacených spotřebitelských dluhů na disponibilních příjmech (v miliardách dolarů)

	Spotřebitelský dluh	Disponibilní příjem spotřebitelů	Dluh vyjádřený z disponibilních příjmů
1975	736,3	1187,4	62,0
1980	1397,1	2009,0	69,5
1985	2272,5	3109,3	73,0
1990	3592,9	4285,8	83,8
1995	4858,1	5408,2	89,8
2000	6960,6	7194,0	96,8
2005	11496,6	9039,5	127,2

Poznámka: Disponibilní příjmy jsou uvedené po zdanění

Zdroj: *Www.federalreserve.gov* [online]. 2011 [cit. 2011-04-18]. Board of Governorn of the Federal Reserve System. Dostupné z WWW: <<http://www.federalreserve.gov/bankinforeg/default.htm>>.

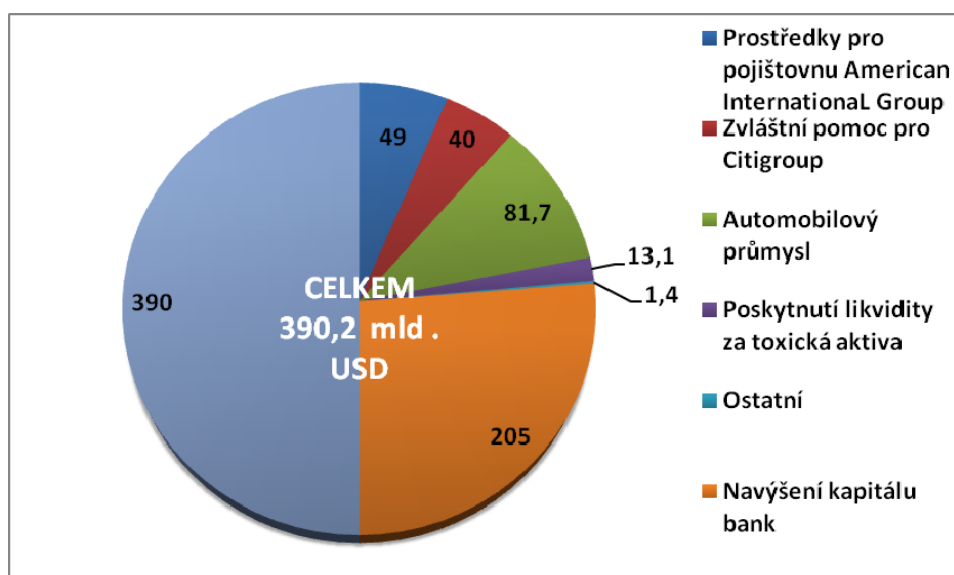
³⁰ KOHOUT, P., Finance po krizi, s. 12.

³¹ Termín „deregulace“ je označení pro odstranění regulace, zavedené vládou pro určitou oblast jinak volného trhu.

2.2.3 Finanční inovace

Další z klíčových podnětů vzniku hospodářské recese, se staly finanční inovace. Jejich původní smysl se nijak neprojevil, ba naopak. Po 40 let od dob Velké hospodářské recese zažívala Amerika silné regulace na trzích, v 80. letech však nastal boom a investiční banky se otevřely veřejnosti, právě zde lze spatřovat zrod jednou z hlavních příčin hypoteční krize v roce 2007.

Série inovací provázela i návrhy řešení krize. V únoru roku 2009 senát USA schválil plán napumpovat do ekonomiky navíc přes 390 miliard amerických dolarů. (viz obrázek 2-3) Celková částka finančních injekcí se zastavila na čísle 838 miliard dolarů (asi 18 bilionů Kč). Plán měl podle představ vlády prezidenta Baracka Obamy vytáhnout největší ekonomiku světa z nynější hluboké recese. Ekonomická veřejnost byla v názorech na účinnost dodatečných vládních výdajů rozdělena, ve vládě však převažovali "keynesiánci", kteří považovali zvýšení výdajů státu za klíč k řešení krize.³²

Obrázek 2-4: Prostředky poskytnuté vládou USA na podporu krizové ekonomiky (2009)

Zdroj: Vlastní zpracování dle: [Www.lidovky.cz](http://www.lidovky.cz) [online]. 18.2. 2009 [cit. 2011-03-4]. Lidovky.cz. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/senat-usa-schvalil-financni-injekci-d6b/ln_ekonomika.asp?c=A090210_18_ln_ekonomika_val>.

³² [Www.lidovky.cz](http://www.lidovky.cz) [online]. 18.2. 2009 [cit. 2011-03-4]. Lidovky.cz. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/senat-usa-schvalil-financni-injekci-d6b/ln_ekonomika.asp?c=A090210_18_ln_ekonomika_val>.

Právě ve finančních inovacích lze spatřovat určitý paradox. Každá finanční krize je doprovázena nedostatkem finančních prostředků, řešení tohoto nedostatku v USA a v Evropské unii se výrazně rozchází. Zatímco evropský model hospodaření zvolí „politiku úspor“, americké krizové řešení je poněkud odvážnější, má podobou fiskálních stimulů, zjednodušeně řečeno, jedná se o „napumpování“ obrovského množství finančních prostředků do ekonomiky, se kterým nutně souvisí tisk nových peněz, což zvyšuje inflaci, která způsobuje růst cen. Úměrně se zvyšováním cen roste nespokojenost obyvatelstva, proto není divu, že v současné době se prezident Barack Obama těší zhruba poloviční přízní, než tomu bylo před jeho zvolením.

Před nedávnem jedna z nejvlivnějších podnikatelských skupin ve Spojených státech obvinila prezidenta Baracka Obamu z toho, že zasévá do ekonomiky novými daněmi a regulacemi nejistotu a zanedbává nejvyšší ekonomickou prioritu - podmínky ke tvorbě nových pracovních míst. Americká ekonomika jen loni ztratila přes čtyři miliony míst a míra nezaměstnanosti nyní i přes letošní mírné ožívování trhu práce dosahuje stále 9,5 procenta. To je výrazně výše než v době, kdy byl stimulační balík schválen. Ekonomičtí poradci Bílého domu tehdy prosazovali obří plán ekonomické stimulace tvrzením, že deficitní vládní výdaje udrží míru nezaměstnanosti pod osmi procenty.³³ Zdá se tedy, že Obamovo odvážné řešení recese prověří několik následujících let.

2.3 Milníky hospodářské krize v roce 2007

První zmínky o krizi se objevily zkraje jara roku 2007. Jednalo se o krizi hypoteční, která se postupně přelila do všech odvětví.

Již v březnu 2007 trhy i úřady o hrozící hypoteční krizi věděly, nechtěly si však problém připustit. Dlouhé tři, tedy téměř čtyři měsíce se nic nedělo. Akcie rostly, banky zvesela půjčovaly, vládní úředníci se těšili z pokračujícího hospodářského růstu a z nízké nezaměstnanosti. Platilo to pro Evropu, Ameriku i zbytek světa bez rozdílu.

³³ *Www.ihned.cz* [online]. 14.7.2010 [cit. 2011-04-18]. Obchodní komora kritizuje Obamu za špatnou ekonomickou politiku. Dostupné z WWW: <<http://finweb.ihned.cz/c1-44864090-obchodni-komora-kritizuje-obamu-za-spatnou-ekonomickou-politiku>>.

První zakolísání se dostavilo na přelomu července a srpna 2007. Tehdy si krize poprvé všimly kapitálové trhy. Ne všechny: pouze nízký segment trhů s rizikovými dluhopisy odvozenými od rizikových hypoték cestou sekuritizace.³⁴ Během sekuritizace se z velkého počtu malých dluhů „vyrábějí“ dluhopisy obchodované na veřejných trzích. Jeden hypoteční úvěr je příliš malá záležitost, aby se stal předmětem veřejného obchodování, při počtu hypoték o mnoho vyšším vznikne nový, zajímavý segment finančního trhu, riziko plynoucí z původních hypoték lze vyvést z účetnictví původní hypoteční banky a prodat takřka do celého světa, což znamená, že banky mohou poskytovat stále rizikovější a rizikovější hypotéky, které jsou dostupné i pro klienty s velmi vysokým stupněm úvěrového rizika.³⁵

První pololetí roku 2007 se pro globální ekonomiku vyvíjelo skvěle. Hospodářství rostlo na celém světě, s výjimkou Zimbabwe, ačkoli krize byla za dveřmi. Nabízí se otázka, proč se tomu tak dělo. Příčinou byla expanzivní měnová politika světových centrálních bank. Ta byla uplatňována od 11. září a byla prodloužena některými dalšími neblahými událostmi, jako byla situace v Iráku, atentáty v Madridu a Londýně, nebo také stagnace ekonomik v Německu a Itálii. Centrální banky všude na světě reagovaly na katastrofy snížením sazeb, aby ekonomiku povzbudily. To se téměř ve všech případech podařilo. Eurozóna zažívala zdánlivě zlaté časy. Motorem hospodářského růstu byla úvěrová expanze. (viz obrázek 2-3). Nejednalo se o státní dluhy, neb v tomto směru se západní Evropa chová vcelku ukázněně, viníkem se staly, jako i jinde ve světě úvěry v soukromém sektoru.³⁶ Úvěrová expanze byla patrná i z makroekonomických statistik, jako je růst nezaměstnanosti, obchod, tvorba kapitálu apod. Růst západní poptávky i objemu investic se nutně musel projevit i v české ekonomice, tím spíše, že vzhledem k velikosti tuzemského trhu, patří česká ekonomika mezi nejotevřenější na světě.³⁷

³⁴ Pojem „sekuritizace“ je označení pro transformaci (zejména pohledávek) na cenné papíry.

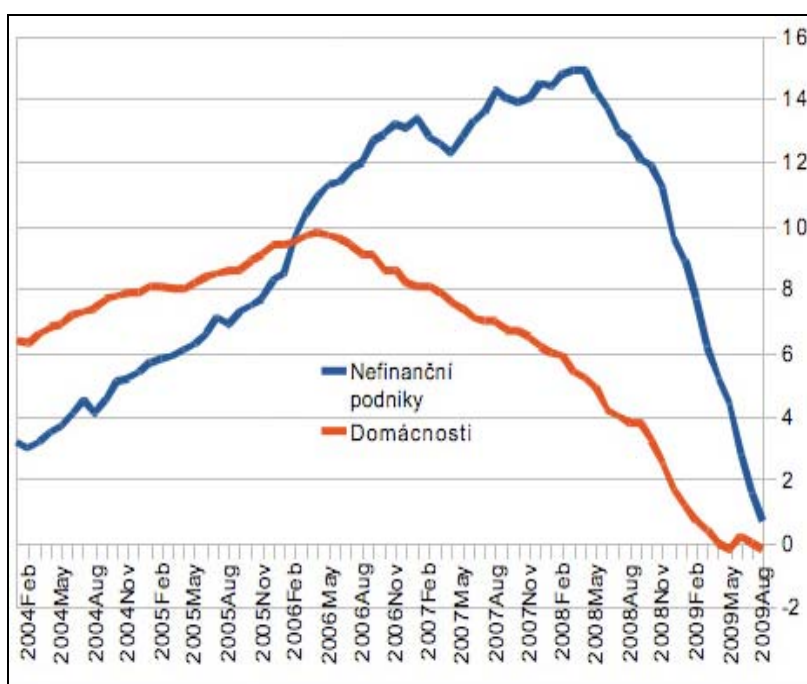
³⁵ KOHOUT, P., Finance po krizi, s. 16.

³⁶ KOHOUT, P., Finance po krizi, s. 27-28.

³⁷ KOHOUT, P., Finance po krizi, s. 28.

Spojené státy, Británie, Španělsko a několik dalších zemí by pravděpodobně po splasknutí svých vlastních realitních bublin³⁸ zakusily recesi tak jako tak, i kdyby se finanční systém nezhroutil.

Klesající ceny nemovitostí mají přes pokles výstavby přímý negativní dopad na zaměstnanost a obvykle vedou komezení spotřebitelské poptávky, protože lidé se zdá, že chudnou a ztrácejí přístup k hypotékám. A tyto negativní trendy s sebou nesou multiplikační zaměstnanost, která vede k dalšímu poklesu ve výdajích domácností. Zdá se tedy víceméně jisté, že právě finanční kolaps zvrátil to, co mohlo být pouhou obyčejnou recesí.³⁹

Obrázek 2-5: Tvorba úvěrů, meziroční růst objemu úvěrů bankovním i nebankovním subjektům v EU [%]

Zdroj: FOSTER, J., MAGDOFF, F., Velká finanční krize:, s. 79.

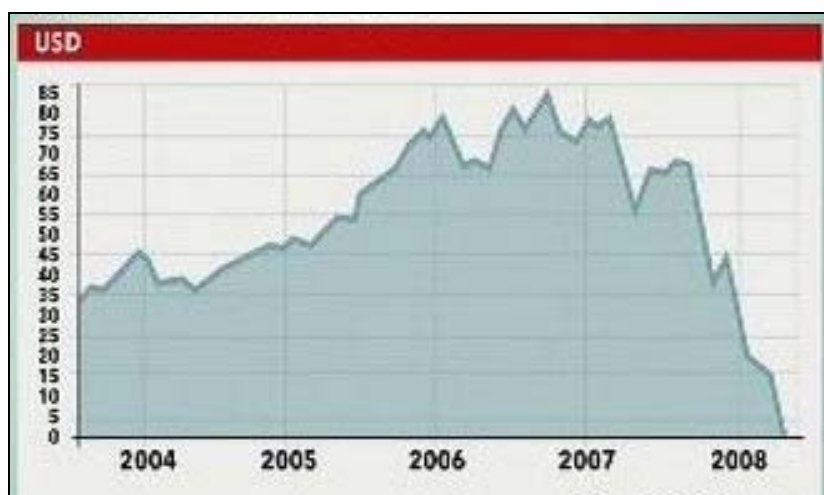
³⁸ „Realitní bublina“ je termín označující nadhodnocení cen na realitních trzích. S krizí vzniklou v roce 2007 je tento termín hojně používán.

³⁹ KRUGMAN, P., Návrat ekonomické krize, s. 159.

Objem krátkodobých úvěrů finančním společnostem vzrostl o 46,4 % meziročně. Stav celkového objemu úvěrů poskytnutých centrálními bankami v rámci eurozóny komerčním bankám vzrostl o šokujících 50%. Měnová expanze zaměřená na posílení likvidity bank by se čistě teoreticky mohla obejít bez inflačních dozvuků. V praxi se ovšem peníze půjčené centrálními bankami komerčním bankám mohou „přelít“ do reálné ekonomiky.

2.3.1 Lehman Brothers

Rozhodujícím milníkem novodobé krize se stalo datum 15.9 2008. Tehdy svět zaznamenal pád čtvrté největší investiční banky v USA, amerického bankovního giganta Lehman Brothers (dále jen LB). Byly jsme svědky největšího bankovního bankrotu v novodobých dějinách USA. Podnik měl v účetnictví špatné úvěry za zhruba 60 miliard dolarů, hlavně kvůli problémům na realitních trzích. Jeho pád otřásl důvěrou ve stabilitu finančních institucí a akciové trhy ve světě od té doby výrazně klesly. (viz obrázek 2-4)

Obrázek 2-6: Akcie Lehman Brothers [mld. USD]

Zdroj: *Www.ct24.cz* [online]. 15. 9. 2009 [cit. 2011-04-19]. Bankrot banky Lehman Brothers urychlil světovou finanční krizi. Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/ekonomika/66775-bankrot-banky-lehman-brothers-urychlil-svetovou-financi-krizi/>>.

Nechat padnout americkou investiční banku LB znamenal podle mnohých odborníků na rovnováhu světového finančního systému kritický omyl. Existují však názory, že v případě

záchranu LB by na sebe pád jiného podobného subjektu nenechal dlouho čekat.⁴⁰ Krachu banky napomohly falšování účetních záznamů a podivné chování konkurence, čímž došlo k největšímu otřesu na finančních trzích od druhé světové války.

V březnu roku 2010 se vyrojily zprávy o návratu LB, firma se vrátila na americký trh jako zbrusu nová firma LAMCO. Tento návrat bankovního giganta mnohá média označila za návrat roku.

2.3.2 General Motors

V květnu roku 2009 oznámila největší americká automobilka General Motors, že už není schopna splácet své dluhy, a ve firmě tak odstartoval řízený bankrot. V USA šlo o třetí největší krach v historii a vůbec největší pád průmyslového podniku. General Motors loni i přes pokles dosáhl obratu 180 miliard a ve světě prodal přes osm milionů aut. Automobilka byla 76 let světovou jedničkou. První příčku si držela od roku 1931 do roku 2007. Až v roce 2008 ji o prvenství připravila Toyota.⁴¹ Bankrotu se však už nedalo zabránit a jeho vyhlášení se čekalo. Vláda USA se rozhodla, že zaplatí dluhy v hodnotě 50 miliard dolarů a získá za to zhruba šedesátiprocentní podíl. Kritici vládních zásahů už firmu překřtili na Government (státní) Motors.

Americký automobilový gigant požádal o bankrotovou ochranu před věřiteli. Ministr financí Timothy Geithner vyjádřil naději, že americké automobilky opustí bankrotový režim bez potřeby další vládní pomoci v budoucnosti.

V pozdějším projevu amerického prezidenta Baracka Obamy k situaci v automobilovém průmyslu zaznělo, že Obama GM věří v brzký návrat k zisku. Nemýlil se. V rámci restrukturalizace se GM dostala pod státní kontrolu. Americká vláda poskytla na záchranu GM zhruba 50 miliard dolarů z kapes daňových poplatníků.

⁴⁰ *W_{www.ihned.cz}* [online]. 8.10.2008 [cit. 2011-04-19]. Lehman Brothers neměla padnout. USA chybovaly. Dostupné z WWW: <Lehman Brothers neměla padnout. USA chybovaly.>

⁴¹ *W_{www.idnes.cz}* [online]. 1.6.2009 [cit. 2011-04-19]. Automobilka GM vyhlásila bankrot, USA postihl největší průmyslový krach. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/automobilka-gm-vyhlasila-bankrot-usa-postihl-nejvetsi-prumyslovy-krach-14w-/eko-zahranicni.aspx?c=A090601_141117_eko-zahranicni_vem>.

Velkou část těchto peněz již ale získala zpět, a to mimo jiné prodejem akcií podniku, nad kterým výměnou za poskytnutou pomoc získala většinovou kontrolu. V létě roku 2010 GM opustila bankrotový režim a v rámci rozsáhlé restrukturalizace zahrnující prodej některých značek se mění v menší a pružnější podnik. Firma letos ve třech čtvrtletích vydělala celkem pět miliard dolarů a je na cestě k prvnímu celoročnímu zisku od roku 2004.⁴²

2.3.3 Pojišťovna AIG

Další člen „monopolu“ amerického trhu byla obří pojišťovna AIG. Právě ona byla jednou z pojišťoven, jež se podílela na pojištění vysoce rizikových hypotečních úvěrů, které stály za vznikem současné krize. I tento americký gigant proslul doslova nehoráznými výšemi odměn svého managementu a to i v dobách, kdy měla existenční potíže a musela přijmout pomoc vlády. Pojišťovna získala od státu na svoji záchranu před bankrotem, který by mohl způsobit obrovské škody bankám a spotřebitelům po celém světě, kolem 170 miliard dolarů. Stát tak nyní vlastní v AIG podíl zhruba 80 procent. AIG na počátku v létě roku 2009 uvedla, že utrpěla ve čtvrtém čtvrtletí roku 2007 ztrátu 61,7 miliardy dolarů. To je největší ztráta, jakou kdy americká firma zaznamenala.⁴³

Na konci roku 2009 se objevilo pověstné světlo na konci tunelu, americký pojišťovací ústav AIG zřejmě bude schopen splatit půjčku, kterou mu poskytla americká vláda. Plán restrukturalizace sice do velké míry stále závisel na podpoře vlády, ale jak se AIG a situace na finančních trzích začaly dál vracet k normálu, pojišťovna zřejmě byla schopna vytvořit dostatečnou hodnotu, aby mohla půjčku splatit.⁴⁴

⁴² *Www.idnes.cz* [online]. 24.2.2011 [cit. 2011-04-19]. General Motors je opět v zisku. Po sedmi letech.

Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/general-motors-je-opet-v-zisku-po-sedmi-letech-fov-/eko-zahranicni.aspx?c=A110224_141133_eko-zahranicni_fih>.

⁴³ *Www.ihned.cz* [online]. 24.3.2009 [cit. 2011-04-21]. Fed chtěl zablokovat bonusy manažerů AIG, právníci mu to ale rozmluvili. Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-36314390-fed-chtel-zablokovat-bonusy-manazeru-aig-pravnici-mu-to-ale-rozmluvili>>.

⁴⁴ *Www.ihned.cz* [online]. 10.11.2009 [cit. 2011-04-21]. Pojišťovna AIG se zotavuje. Půjčku od americké vlády asi splatí. Dostupné z WWW: <<http://zahranicni.ihned.cz/c1-39027580-pojistovna-aig-se-zotavuje-pujcku-od-americke-vlady-asi-splatit>>.

2.4 Dopady hospodářské krize v roce 2007

Splasknutí americké realitní bubliny spustilo řetězovou reakci stagnujících a klesajících cen domů, vlnu nesplacených hypoték a globální ekonomickou krizi kvůli finanční nákaze a poklesu americké spotřeby. Od zhroutení trhu se substandartními hypotékami v červenci roku 2007 se finanční stres a panika nekontrolovatelně šířily nejen mezi obyčejnými lidmi, ale také samotnými finančními trhy, když infikovaly jeden sektor za druhým: hypotéky s variabilními úrokovými sazbami, cenné papíry, pojišťovatele dluhopisů, komerční hypoteční úvěry, firemní dluhopisy, půjčky na automobily, kreditní karty i studentské půjčky.⁴⁵

2.4.1 Ekonomické dopady krize

Veškeré projevy krize se nutně odráží i v reálné ekonomice. Od prvních zmínek o krizi přijal svět nutná ekonomická opatření ke zmírnění dopadů finanční a později hospodářské recese. Došlo k zpřísnění úvěrových podmínek, poklesu spotřeby domácností a zejména ke zpomalení či úplnému zastavení ekonomického růstu. S projevy krize se lidstvo potýká dodnes, přestože mediální svět jásá nad návratem krizových čísel na jejich předkrizovou úroveň.

2.4.1.1 Oblast nezaměstnanosti

Zaměstnanost ve světě i v Evropě bych krizí pochopitelně zasažena. Nešlo o růst nezaměstnanosti o desítkový řád, jak tomu bylo v případě Velké hospodářské krize, přesto se vlna nezaměstnanosti šířila USA a přelila se do Evropy. V reálném důsledku docházelo k poklesu volných míst, ačkoli počet uchazečů o zaměstnání se zvyšoval. Firmy přešly na úsporný režim, snížení odměn či platů stávajícím zaměstnancům nebyl výjimkou. S rostoucím počtem nezaměstnaných logicky rostly státní výdaje na jejich podporu a kruh se uzavíral. Nezaměstnanost rostla a úměrně s ní se snižovala jistota, že si práci dále udržíme, tím pádem lidé začali méně utrácet, a to začalo působit i na podniky.

⁴⁵ FOSTER, J.; MAGDOFF, F., Hospodářská krize, s. 92.

Příliš nepřekvapující skutečností je, že platová očekávání, která ve svých životopisech lidé hledající si práci uvádějí, meziročně klesají. Zdá se, že lidé během ekonomické krize získali reálnější pohled na své platové požadavky. Platová očekávání ve druhém čtvrtletí 2010 např. v České republice meziročně klesla o 6 procent. Uchazečům rostla platová očekávání do konce roku 2008, od té doby ze svých platových nároků postupně neustále slevují. V letech před hospodářskou krizí platová očekávání lidí rostla meziročně i o deset procent. Na začátku roku 2009 lidé očekávali v průměru 19 800 korun českých. Ve druhém čtvrtletí tohoto roku už očekávání klesla na 18 510 korun.

Celková platová očekávání klesla o 6 procent, ovšem nebýt výrazného růstu očekávaných platu u top manažerů, mohl pokles být ještě větší. Jde o jedinou skupinu zaměstnanců, kde očekávané platy meziročně rostly. U všech ostatních skupin zaměstnanců, od pomocných pracovníků až po střední management, byl zaznamenán pokles očekávaných platů. Vysoký nárůst očekávaných platů top manažerů může být způsoben tím, že se na trh práce dostali uchazeči z této skupiny, kteří nechtějí jít pod hranici dosavadního platů.⁴⁶

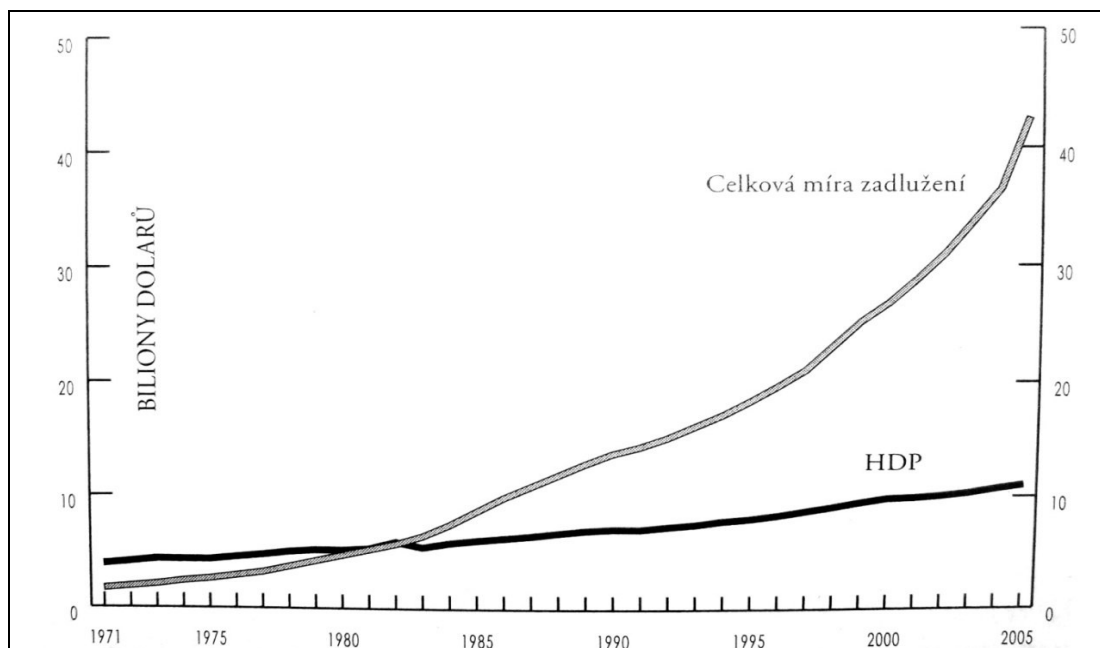
2.4.1.2 Přísnější úvěrová pravidla

Zadlužení amerických domácností je významným faktorem spouštěcího mechanismu současné finanční krize. (viz. příloha č. 2) Od roku 1970 docházelo ve Spojených státech Amerických k nárůstu celkového tedy soukromého i veřejného dluhu, přičemž podíl zadlužení domácností z celkového dluhu se téměř nezměnil, činí přibližně 27 %. Zatímco celková zadluženost v roce 1970 činila polovinu ročního HDP Spojených států, v roce 2005 to byl již triapůlnásobek, téměř 44 biliónů dolarů.⁴⁷

Krize ohrozila mnoho obyvatel různých států, jejich vklady v bankách či celoživotní úspory. Ti, co netratili díky ztrátě hodnot investic, byli postihnuti jinak, např. nezaměstnaností, v jejímž důsledku firma inklinovaly k úsporám. HDP dosahoval hodnot předchozího roku snad pouze v rozvojových zemích. (viz. příloha č. 5)

⁴⁶ ZÁLUSKÝ, Jan. *Www.ihned.cz* [online]. 27.9.2010 [cit. 2011-04-19]. Uchazeči o práci si říkají o stále méně peněz. Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/ekonomicka-krize/c1-46604930-novy-pruzkum-uchazeci-o-praci-si-rikaji-o-stale-mene-penez>>.

⁴⁷ FOSTER, J.; MAGDOFF, F., *Hospodářská krize : Příčiny a následky*, s. 64.

Obrázek 2-7: Vývoj míry celkového zadlužení Spojených států v poměru k vývoji HDP

Zdroj: FOSTER, J., MAGDOFF, F., Velká finanční krize:, s. 51.

Právě firmy byly zasaženy i jinak, hlavně díky nedůvěře a nedostatku likvidity v bankovním systému - hůře se jim dosahovalo na úvěry. Krize tedy postihla mnoho lidí, a tím se stala také politickým tématem. Lidé začali volat po státní pomoci či zárukách, začaly se svolávat mezinárodní konference o krizi a jejích následcích a jak se jim nejlépe ubránit.

V současné době banky daleko víc než dříve hledí na bonitu klienta, úvěrová kritéria jsou přísnějšími, než bývaly před krizí. V tomhle ohledu se zdá lidstvo ve vyspělé části světa ukázněné. V americkém dokumentu Inside Job, který shrnuje globální krizi 21. století je však mnohokrát poukazováno na fakt, že spoustu lidí, kteří mají co dočinění s americkou ekonomikou se po odeznění příznaků recese chce vrátit ke svému chování před krizí, stručně řečeno jsou ochotni znovu nastoupit do kolotoče dluhů a cenových bublin.

V roce 2011 byl v České republice přijat zákon, který tzv. transponuje (převádí) do našeho právního řádu Směrnici Evropského parlamentu a Rady o smlouvách o spotřebitelském úvěru. Jde o novou právní úpravu podmínek, za kterých lze poskytovat spotřebitelské úvěry. Jednoznačně jde o krok, kterým je myšleno na spotřebitele a který klade zvýšené nároky na společnosti poskytující úvěry.

Nový zákon vyžaduje od bank, aby ke svým úvěrům poskytovaly mnohem více informací. Ty jsou zákonem pevně stanoveny, a tak by jedním z hlavních přínosů zákona měla být snadnější orientace běžného spotřebitele v nabídce úvěrů.

V nabídkách od různých společností bude mít stejné údaje, a bude si je tak moci jednoduše porovnat).⁴⁸ Soudím, že je to krok správným směrem, proč ale podobné opatření nepřišlo mnohem dříve, v dobách, kdy se finanční a hospodářská krize očekávala, zůstává větou s velkým otazníkem.

2.4.2 Sociální dopady krize

Nedílnou součástí současné krize je stres a panika. Oba tyto jevy se do podvědomí světového obyvatelstva dostaly dříve, než krize do reálné ekonomiky. Vlivem současných informačních technologií lze informace šířit po světě nevídanou rychlostí a to i informace zkreslené. Spolu s informacemi se šíří i emoce. V oblasti mediální sféry tak vznikla pro současnou situaci v souvislosti s finanční recesí, další bublina, tentokrát mediální. Vlivem nové mediální bubliny se krize dostala do podvědomí lidí mnohem dříve a intenzivněji, než tomu bylo v období Velké hospodářské krize. Výjimkou nejsou případy, kdy jsou obyvatelé nuceni vyhledat odbornou psychologickou pomoc z důvodů krize, přestože je samotná krize neohrožuje. Dochází k celkovému zkreslování reality, kdy lidé, ale i investoři a trhy celkově vnímají důsledky finanční krize v rozporu s makroekonomickými ukazateli.

Na místě je také zmínit, že krize ještě nejspíš nedosáhla svého dna. Jásavé titulky novin sice hovoří o definitivním konci krize a návratu všech ukazatelů na předkrizové hodnoty, není však jisté, zda se růst udrží a zda se krize znovu nevrátí ve stejném nebo větším měřítku. V takovém případě se důsledky, které již nastaly, mohou prohloubit či zintenzivnit.

⁴⁸ HOVORKA, Jiří. *Wwww.mesec.cz* [online]. 16.9. 2010 [cit. 2011-04-21]. Zdraží spotřebitelské úvěry nový zákon?. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/zdrazi-spotrebitelske-uvery-novy-zakon/>>.

3 Komparace světové hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007

Současná hospodářská krize bývá často přirovnávána k hospodářské krizi ve 30. letech 20. století. Důvodů je několik. Je všeobecně známě, že obě krize započaly na trzích⁴⁹ ve Spojených státech Amerických, zasáhly nejvyspělejší ekonomiky světa a především měly globální charakter. Cílem této kapitoly, respektive celé mé práce je poukázat na spojitosti a odlišnosti obou světových recesí. Každá z dvojice hospodářských krizí vykazuje podobné charakteristiky jako druhá krize, lze však spatřovat i mnoho různých zajímavých odlišností, které jsou způsobeny jednak časovým odstupem obou období, tak také i rozdílným vlivem médií dnes a před více než osmdesáti lety.

3.1 Komparace příčin hospodářských krizí

Jak jsem již několikrát zmínila, obě krize vznikly z cenových bublin, které měly svůj původ na trhu. Velká hospodářská krize⁵⁰ se datuje od splasknutí cenové bubliny na trhu s akciemi, současná krize započala splasknutím bubliny na trhu hypotečním. V obou případech tedy došlo k porušení základního zákona ekonomiky, kde by s rostoucí poptávkou měla růst i cena. V předkrizových obdobích však docházelo k umělému zvyšování cen bez zvyšující se nabídky a bublina začala nabírat na objemu. Mrazivá podobnost panuje také v nízkém zájmu o bonitu klienta a nastolení trendu splátkových obchodů v případě Velké deprese a hypotečních úvěrů v případě současné krize. Právě tento trend znamená jedno ze společných vodítek v příčinách krizí.

Další společný rys spatřuji v selhání bank. Zatímco v minulém století banky fungovaly jako shromažďovatelé vkladů, které poté investovaly ve velké míře do akciového trhu, avšak bez jasných a závazných pravidel pro tvorbu rezerv.

⁴⁹ Velká hospodářská krize započala na akciovém trhu, zatímco současná hospodářská krize má svůj původ na trhu hypotečním.

⁵⁰ Američané dodnes dávají přednost názvu Great Depression. Slovo „krize“ se dnes již prakticky nepoužívá - právě proto, že dosud vyvolává neblahé vzpomínky na třicátá léta.

Současný bankovní systém zásadně ovlivnily deregulace na investičních, které se za notného povzbuzování lobbyistů podařilo prosadit v americkém parlamentu. Důsledkem byl obrovský boom finančních derivátů.

Došlo k situaci, kdy celý finanční trh ovládalo několik bank, pojišťoven a ratingových agentur.⁵¹ Ty ze své pozice náležitě těžily a jejich zisky a odměny předním představitelům rostly závratnou rychlostí. Příčinou rychlého růstu byla investice těchto subjektů do stále rizikovějších hypoték, které se stávaly stále riskantnější, aby přinášely větší výnosy. Rychle upadal zájem o kvalitu, všechny zraky se upíraly ke kvantitě. Hořkým faktem zůstává, že největším poskytovatelem rizikových půjček byla první oběť krize, známý americký bankovní gigant Lehman Brothers. Nabízí se otázka, proč se americká veřejnost vrhala do stále dražších a rizikových hypoték? Na vině jsou CDO. CDOs patřili do skupiny „produktové inovace“ amerických finančních trhů, na kterou byl FED patřičně hrdý. CDOs cenné papíry podložené aktivy např. domem, v případě nesplacení jsou tedy zajištěné reálním aktivem. Zahraniční banky a další investoři také investovali do nových sofistikovaných produktů typu CDOs, protože jejich emise byla provázená dobrým ratingem. Tím se prolil americký národní trh nemovitostí a s tím spojených hypoték na nadnárodní, globální úroveň. CDOs provázené dobrým ratingem kupovali i investoři, kteří si nebyli vědomi, co vůbec CDO znamená a obsahuje. Po splasknutí spekulativní bubliny na trhu nemovitostí vznikly problémy se splácením hypoték a okamžitě se projeví jako výpadek cash flow plynoucího majitelům CDOs. Je nutno ale říct, že to není jediné negativum prasknutí bubliny. Problém vznikl i v podkladovém aktivu CDO, kterým byli nemovitosti. Jejich cena prudce klesla. V očích investorů se stali někdejší CDOs s ratingem AAA (tedy s nejnižším možným rizikem) zcela nadhodnocené a ztrátové.

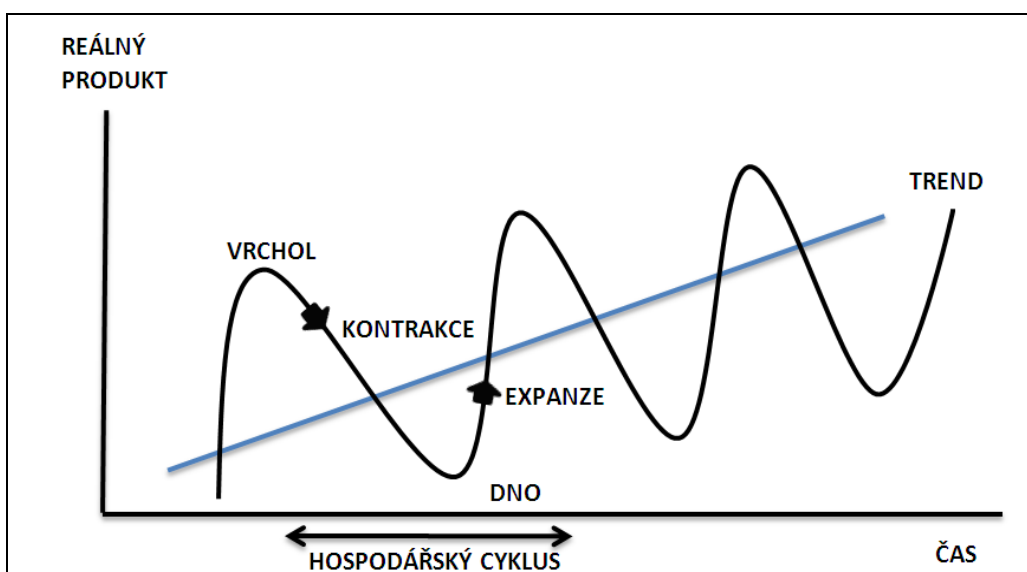
Společným vodítkem světových recesí za poslední století jsou nepřiměřené příjmy na úkor veřejnosti. V roce 1929 vyústila chamtivost spekulantů na akciovém trhu v největší burzovní krach v lidských dějinách. Právě chamtivost hrála významnou roli i v současné krizi. Možná nejvýznamnější.

⁵¹ Ratingové agentury jsou společnosti, které přidělují ratingová hodnocení jak emitentům, tak i jednotlivým emisím určitých instrumentů.

Za silným lobby pro deregulaci nestál zájem o ekonomickou prosperitu USA, nýbrž prachobyčejné mamonářství. Jako největší příčinu obou krizí lze shrnout selhání systému.

Současným hlavním ekonomickým systémem, který vládne na téměř na celém světě, je kapitalismus. Vlastníci výrobních prostředků většinou v soukromém sektoru se snaží o dosažení zisku. Trh je formován zákony nabídky a poptávky. Kapitalismus se v dosavadních ekonomických dějinách ukázal jako nejschůdnější cesta pro vedení ekonomiky. Přes jeho nesporné výhody však kapitalismus má i specifickou vlastnost, a to cykličnost. V hospodářském cyklu existují čtyři fáze. „Vrcholy a sedla představují body obratu cyklu, recese a expanze jsou hlavními fázemi.”⁵² (viz obrázek 3-1)

O recesi hovoříme, pokud je ekonomika dva po sobě jdoucí kvartály v poklesu. Trvá-li recese delší dobu, mluvíme o ekonomické depresi, či o krizi, pokud je ekonomika v depresi více než rok. Je tedy nasnadě otázka, zda hospodářská krize není součástí hospodářského cyklu. Odpověď je ano. Ovšem obě hospodářské krize, které v této práci komparuji, se vymkly hloubkou a délkou všem ostatním běžným krizím, které se vrací v zhruba sedmiletém intervalu.

Obrázek 3-1: Hospodářský cyklus

Zdroj: Vlastní zpracování dle: PAVELKA, T., Makroekonomie, s. 26.

⁵² SAMUELSON, P., NORDHAUS, W., Ekonomie. s. 213.

Rozdíl mezi krizí v roce 1932 a krizí v roce 2009 je jasně patrný. V podmínkách české (československé) ekonomiky spočívá v řádově desetinné čárce u většiny zásadních makroekonomických veličin.(viz tabulka 3-1) Nicméně tradiční média i diskusní skupiny na internetu působí jako účinný zesilovač paniky. Proto burzy v roce 2007 spadly tempem, které je mimo jakékoli rozumné proporce vzhledem k reálné ekonomice.

Tabulka 3-1: Srovnání české ekonomiky v době Velké deprese a v roce 2009

1929-1932: skutečná krize československé ekonomiky	2007-2009: recese spojená s mediální panikou
Nezaměstnanost roste o desítkový řád	Nezaměstnanost mírně roste
Série bankovních krachů a poté sanací	Zdravý bankovní sektor
Masová chudoba a hlad	64 % mužů trpí nadváhou a obezitou
Žebračky	Meziroční pokles maloobchodu o 8 %
Akciové klesají o 57%	Akciové klesají o 60%

Zdroj: KOHOUT, P., Finance po krizi, s. 79.

Dnešní globalizovaný svět je médií masírován denně. Úloha sdělovacích prostředků dnes a v dobách velké deprese je diametrálně odlišná. Vlivem mediální bubliny byla krize všude. Z největší hospodářské krize srovnatelné snad jen s Velkou depresí se stal mediální hit, jež plnil titulní strany novin a také notný čas při vysílání televizních zpráv. Slovo krize ve všech překladech bylo v roce 2009 jedním z nejvyhledávanějších slov na světovém vyhledávači Gogole.com. V reakci na mediální „masáž“ vznikala panika. Z krize se stal fenomén číslo jedna a také dobrý argument k úsporám nebo i k opatrnému či žádnému investování. Jednu věc ale krizi upřít nelze, vrátila obrovské množství lidí do reality. Jako již mnohokrát v dějinách se ukázalo, že honba za nezměrným bohatstvím na úkor ostatních není nekonečnou záležitostí nekonečnou, víc než kde jinde zde platí, že po každém vzestupu následuje pád.

3.2 Komparace ekonomických ukazatelů hospodářské krize v 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007

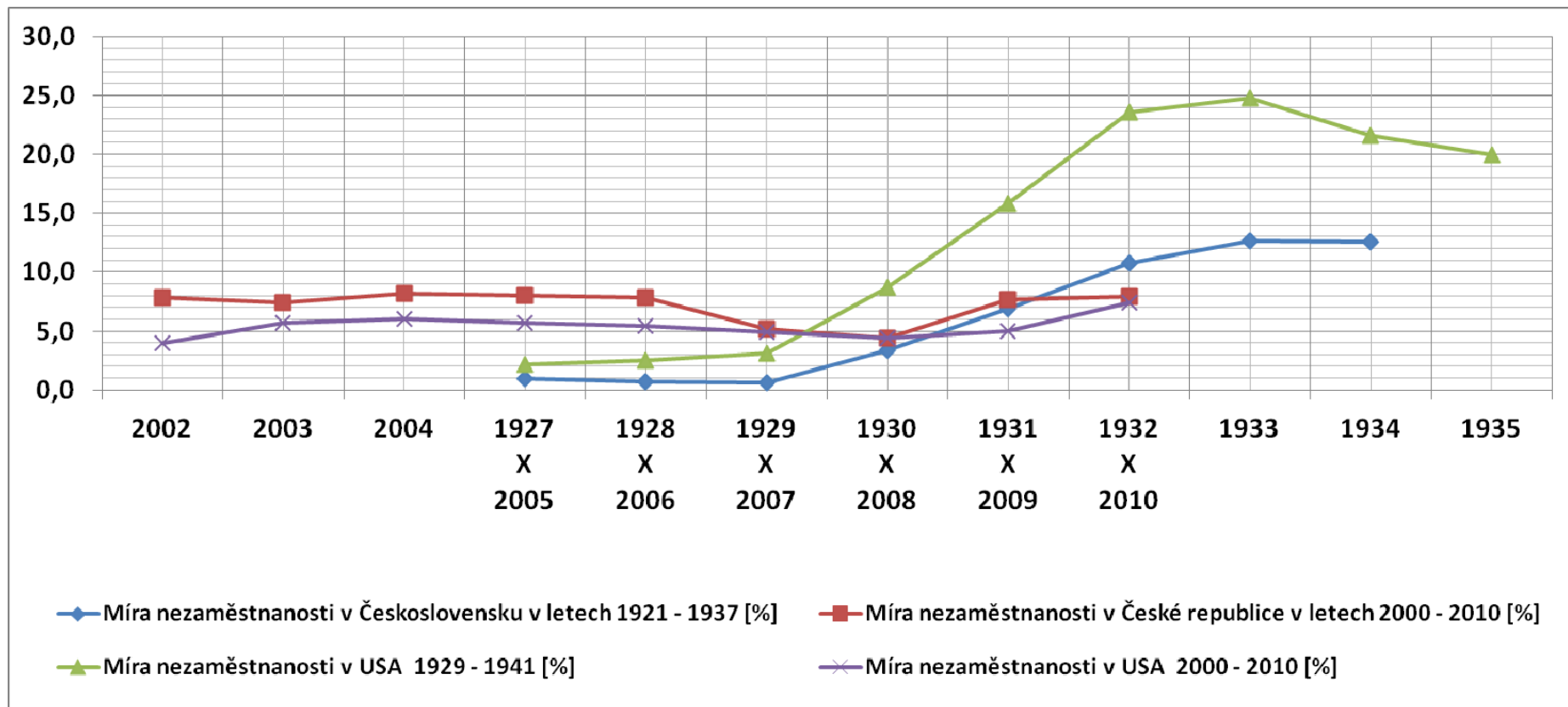
Do komparační kapitoly jsme se rozhodla zakomponovat také získaná data o ekonomických veličinách. Zvolila jsem hodnoty známého magického mnohoúhelníku, jehož pomocí posuzujeme výkonnost státního hospodářství. V jednotlivých grafech jsou přehledně nastíněny krizové hodnoty míry nezaměstnanosti, hrubého domácího produktu, míry inflace a podílu salda běžného účtu platební bilance na nominálním HDP. Veškeré hodnoty jsou uvedeny jednak pro Českou republiku, potažmo Československo a také USA. S výjimkou hodnot salda platební bilance, kde se mi nepodařilo nalézt jeho hodnoty z dob Velké hospodářské krize, jsou v grafech komparovány hodnoty z dob Velké deprese a hodnoty krize současné. Celkové obrazy magických čtyřúhelníků v letech 2007-2010 a to pro USA a i pro Českou republiku jsou uvedeny v příloze č. 3 a č. 4.

3.2.1 Míra nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je jedním z nejpálčivějších problémů světových ekonomik. Od poloviny devadesátých let minulého století se hrozba nezaměstnanosti stala realitou také v České republice. Míra nezaměstnanosti je zpravidla jedním z nejviditelnějších a nejdiskutovanějších dopadů hospodářské krize

Z komparace měř nezaměstnanosti je na první pohled patrné, že Velká deprese byla z hlediska počtu nezaměstnaných mnohem palčivější než současná hospodářská krize. Při kumulaci krize ve 40. letech minulého století dosahovala míra nezaměstnanosti bezmála 25 %, tato hrozivá cifra lze srovnatelná pouze s nezaměstnaností poválečnou, znamenala obrovské sociální problémy milionů lidí. Zvýrazněná mez v grafu znázorňuje první krizové roky, ve všech případech dochází od tohoto kritického k růstu nezaměstnanosti. Je logické, že v případě Velké deprese strmější vzestup zaznamenala míra nezaměstnanosti země, kde má krize svůj původ, tedy USA. Na českém Československém trhu práce se zvýšení nezaměstnanosti projevilo shodně zhruba s ročním zpožděním a polovičním růstem hodnot nezaměstnanosti.

Na místě je také zmínit skutečnost, že v 21. století je nezaměstnanost problémem koncepčně mnohem lépe zvládnutým.

Obrázek 3-2: Komparace vývoje míry nezaměstnanosti v době hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007

Zdroj: *Www.bls.gov* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. U.S. Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW: <<http://www.bls.gov/news.release/metro.t01.htm>>. ; *Www.csu.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nezamestnanost_eupr>. ; BĚLINA, P. Dějiny zemí Koruny české. II.: od nástupu osvětlenství po naši dobu. s. 181.

3.2.2 Hrubý domácí produkt

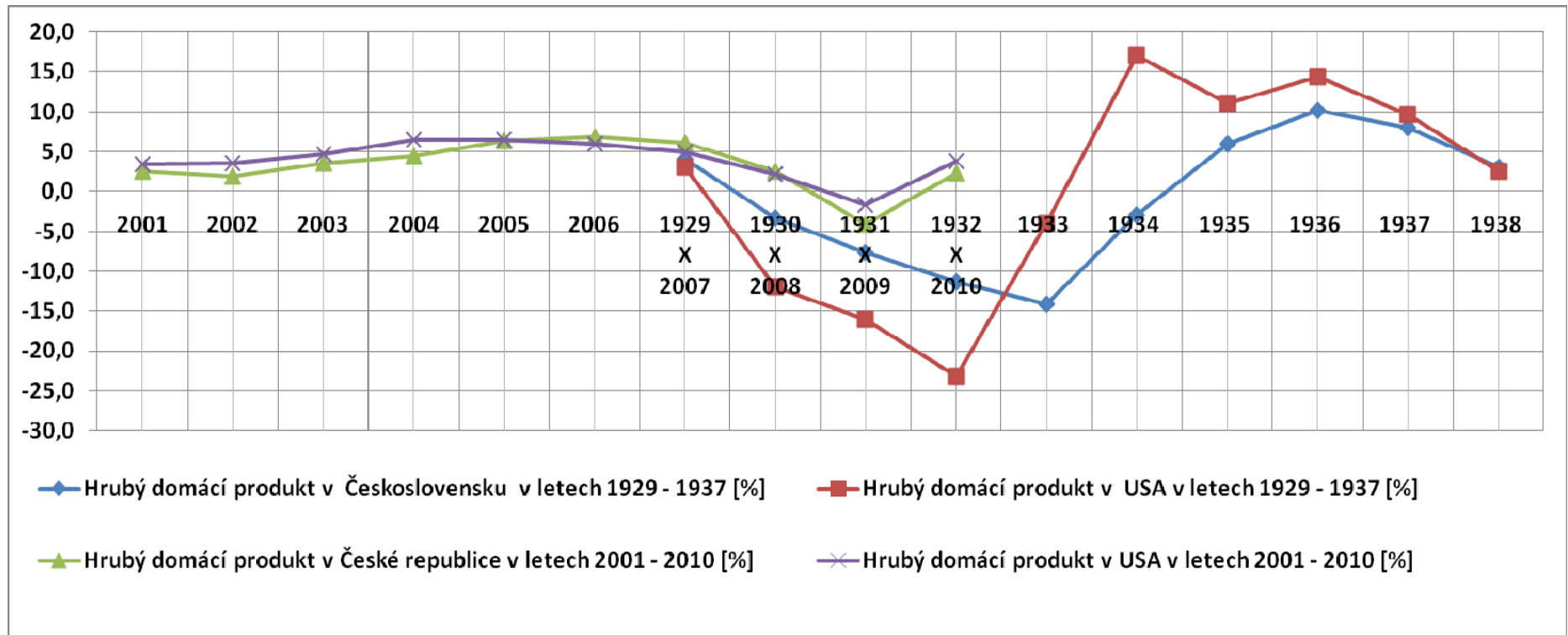
Dalším vrcholem magického mnohoúhelníku je hodnota hrubého domácího produktu. Tento ukazatel je vyjádřením celkové peněžní hodnoty statků a služeb, jež byly vytvořeny za dané období na určitém území. Časovým obdobím bývá obvykle fiskální, neboli rozpočtový rok.

Domácí produkt lze vypočítat třemi způsoby. Každá metoda představuje jiný pohled na totéž. V principu se ale jedná o součet všech finančních toků (zjistitelných) za jednotku času v dané zemi či regionu. Již zmíněné tři způsoby spočívají v tom, zda se sčítají příjmy (které jsou základem pro oběh peněz v ekonomice) nebo výdaje (které prakticky odrážejí příjmy) a za třetí výrobky, resp. přidanou hodnotu výrobků (nazývá se také metoda produktová). V HDP nejsou započítány služby, které lidé dělají mimo oficiální trh (např. práce na zahradě, vaření, práce protisloužbou) ani ilegální produkce (např. výroba a prodej drog, prostituce, nepřiznané zisky).⁵³

Tento standardní ukazatel ekonomické úspěšnosti má však jistá omezení při hodnocení otázek udržitelnosti rozvoje nebo systému a blahobytu společnosti. (viz výše zmíněná absence určitých důležitých prvků) Do výpočtu nejsou zahrnuty například také domácí, neplacené práce. HDP odráží pouze aktivity spojené s působením trhu a finančními toky, proto je z hlediska udržitelného rozvoje často kritizován.

Z komparačního grafu lze vyčíst, že krize současná nezaznamenala větší anomálie v hodnotách HDP. Vývoj hodnot hrubého domácího produktu v České republice a v USA je v podstatě totožný. Oproti tomu hodnoty Velké deprese jsou o mnoho vychýlenější. V USA začaly hodnoty po vypuknutí krize prudce klesat, pád se zastavil až v roce 1932, kdy se ekonomika začala vracet k normálu, a hodnoty HDP směřovaly ze záporných hodnot do plusu. Během dvou let atakovaly nulovou hranici a za další dva roky se ocitly na vyšších číslech, než jak tomu bylo před krizí, aby se následně ustálily na hodnotě kolem 5 %, která je považována za zdravý růst.

⁵³ *Www.finance.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-04-23]. Hrubý domácí produkt. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/ekonomika/informace/hdp/>>.

Obrázek 3-3: Komparace vývoje hrubého domácího produktu v době hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle: *Www.bea.gov* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. U.S, Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW: <<http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdpnewsrelease.htm>>. ; *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Hrubý domácí produkt. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_narodni_ucty>. ; Statistická příručka a Statistická ročenka Republiky československé; Hospodářský a společenský vývoj, s. 13.

3.2.3 Míra inflace

Inflace je jedním z fenoménů vývoje ekonomik, který budí značnou pozornost nejen mezi ekonomy, ale i mezi politiky a obyčejnými lidmi. V současné době je inflace je chápána jako něco, co má negativní dopad na život lidí. Vlády a centrální banky proto volí politiku zásahů, aby inflaci snížily.

Mírou inflace měříme všeobecný růst cenové hladiny v čase. Statistické vyjadřování inflace vychází z měření čistých cenových změn pomocí indexů spotřebitelských cen. Cenové indexy poměřují úroveň cen vybraného koše reprezentativních výrobků a služeb (cca 710) ve dvou srovnávaných obdobích, přičemž váha (resp. význam), která je jednotlivým cenovým reprezentantům ve spotřebním koši přisouzena, odpovídá podílu daného druhu spotřeby, který zastupují, na celkové spotřebě domácností. Do spotřebního koše je zařazeno potravinářské zboží (potraviny, nápoje, tabák), nepotravinářské zboží (odívání, nábytek, potřeby pro domácnost, drogistické a drobné zboží, zboží pro dopravu a volný čas, zboží pro osobní péči aj.) a služby (opravárenské, z oblasti bydlení, provozu domácnosti, zdravotnictví, sociální péče, dopravy, volného času, vzdělávání, stravování a ubytování, osobní péče a služby finanční).⁵⁴

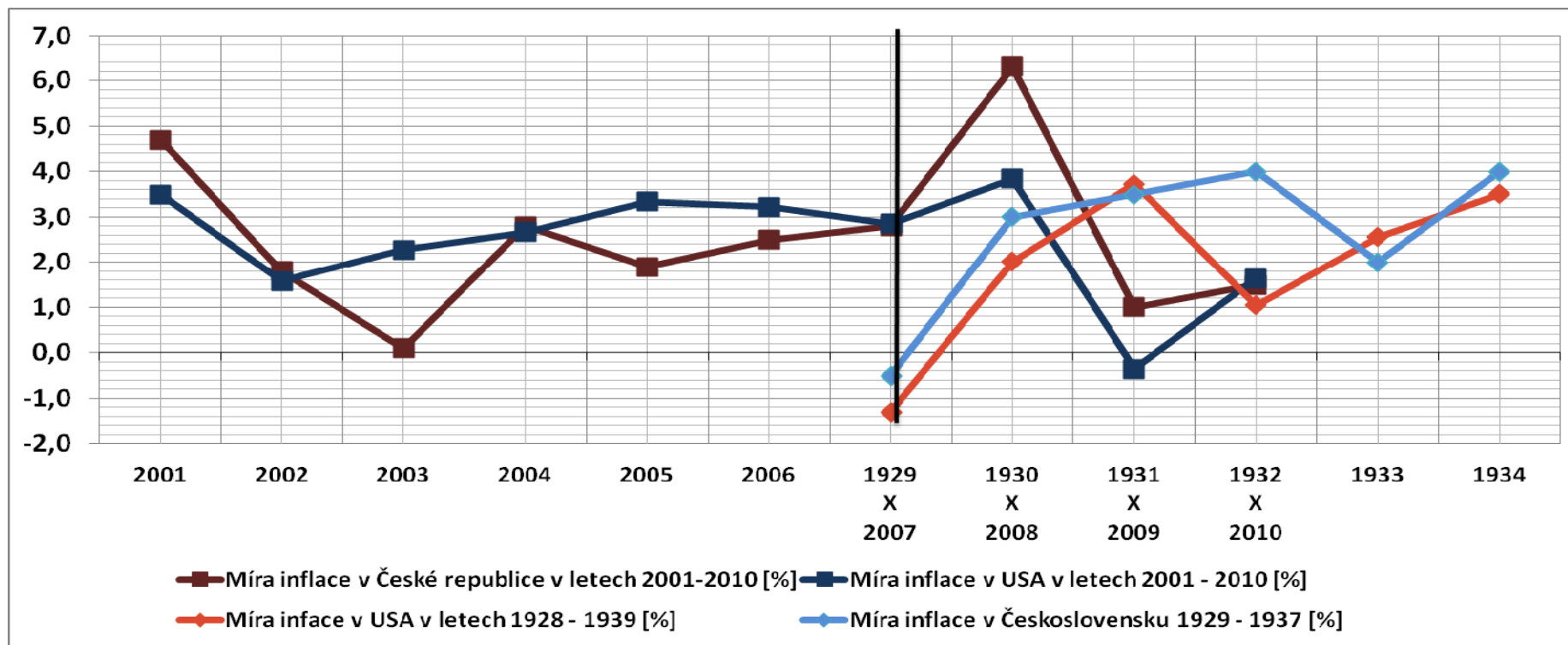
Vývoj míry inflace v hospodářské recesi ve 20. století měl poněkud strmější průběh než inflační růst v současné krizi. Na počátku roku 1929 se míra inflace pohybovala v záporných hodnotách, jednalo se tedy o deflacii. Ze záporných deflačních hodnot se během dvou let inflace ustálila na hodnotách kolem 4%. Inflační vývoj v České republice a v Československu v podstatě kopíroval vývoj inflace v zemi původu krize, v USA.

Z obrázku 3-4 je patrné, že průběh míry inflace v podstatě vykazuje typický průběh krizových hodnot ve tvaru W. Stejně jako ostatní makroekonomičtí ukazatelé, tak také míra inflace v době Velké hospodářské recese převyšuje svojí hodnotou inflační čísla ze současné krize.

⁵⁴ PAVELKA, T., Makroekonomie, s. 134.

Je jistě potřebné zmínit fakt, že v současné globalizované ekonomice je právě míra inflace jedním z nejostřeji sledovaných ekonomických ukazatelů vůbec.

51

Obrázek 3-4: Komparace vývoje míry inflace v době hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle: *Www.rateinflation.com* [online]. 2010 [cit. 2011-04-17]. Rate inflation. Dostupné z WWW: <<http://www.rateinflation.com/inflation-rate/usa-historical-inflation-rate.php?form=usair>>.; Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Míra inflace. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/inflace_spotrebitelske_ceny>.; JAKUBEC, I.; EFMERTOVÁ, M.; SZOBI, P.. *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*; s 134.

3.2.4 Podíl salda běžného účtu platební bilance na nominálním HDP

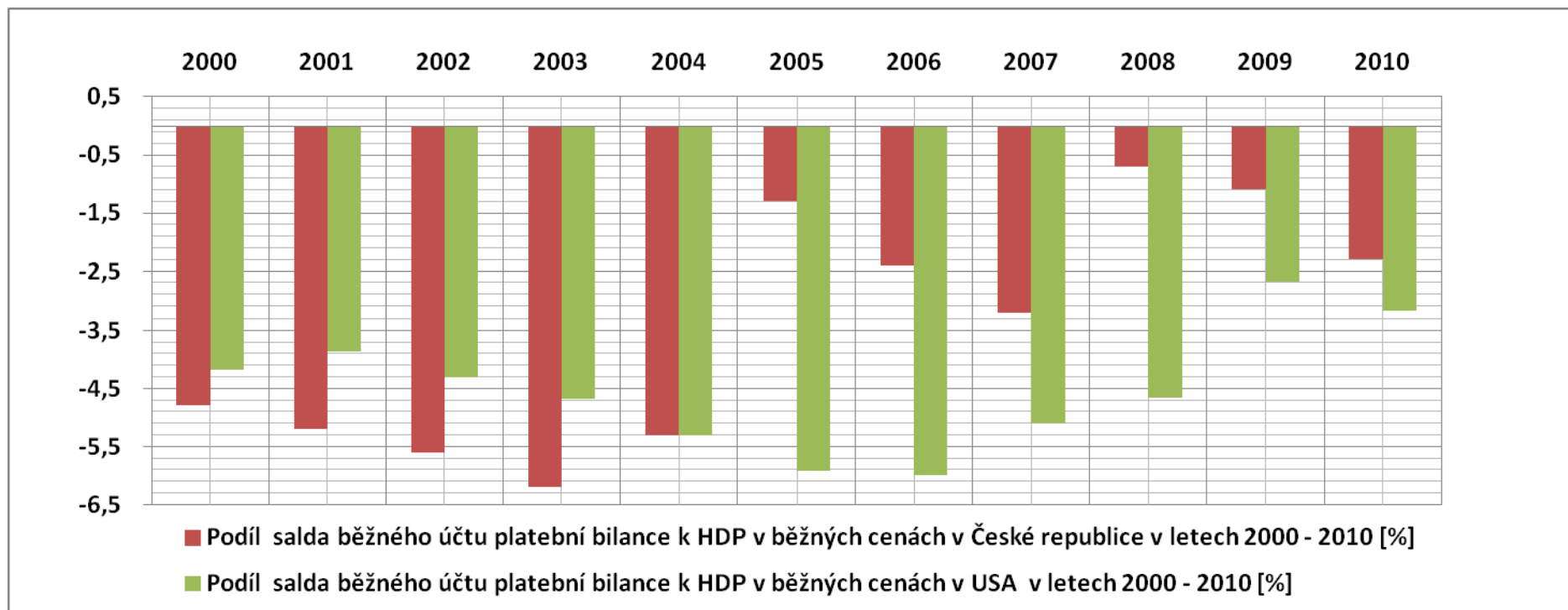
Platební bilance, přesněji platební bilance zahraničního obchodu, je peněžní vyjádření ekonomických transakcí mezi určitou zemí a jejími zahraničními partnery za určité období (běžně za účetní rok). Platební bilance zahrnuje export a import služeb a zboží, příchozí i odchozí zahraniční investice, dary a přesuny finančních prostředků. Saldo je ekvivalent pro zůstatek.

Mnohdy se tvrdí, že platební bilance musí být vyrovnaná. Nula je také kýženou hodnotou v grafu magického čtyřúhelníku. Fakticky je však tato rovnováha samozřejmá. Dlouhodobě není možné, aby si občané jedné země kupovali více zboží a služeb, než kolik poskytnou, a to ze stejných důvodů, jako to nemůže dlouhodobě dělat žádná soukromá osoba nebo firma. Aktivní politika, která rovnováhu ustavuje, proto není potřeba. Nicméně mnozí, zvláště keynesiánští ekonomové zařazují i tuto položku mezi cíle makroekonomické politiky. Jistým paradoxem je, že téměř nikdy se nehovoří o nutnosti dosáhnout rovnováhy v okamžiku, kdy daná země exportuje více než dováží, zato téměř vždy se žádá alespoň rovnováhy, pokud je tomu naopak. Přitom, pokud některé země na světě zaznamenávají exportní přebytky, musí nějaké jiné více dovážet než vyvážet. V jistém ohledu jsou proto proexportní politiky různých zemí ve vzájemném rozporu.¹

Poslední graf komparující salda běžných účtů platební bilance vzhledem k nominální hodnotě HDP zaznamenává vývoj pouze v jednom období, a to v dekadě 2000 – 2010. Hodnoty z dob Velké deprese bohužel nebylo možné získat v uceleném přehledu a to zejména v případě Československa.

Z obrázku je na první pohled patrné, že panuje všeobecný trend záporných hodnot salda běžného účtu platební bilance. Zároveň se jedná o graf, jež nevykazuje známky souvislosti hodnot v USA s hodnotami českými. Zatímco do začátku krize vykazovala Česká republika saldo zápornější (v tomto ohledu je nejvýraznější rok 2005), od začátku krize se tento trend obrátil a v období let 2007-2009 vykazovaly USA saldo výrazně zápornější než Česká republika.

¹ *W*www.cnb.cz [online]. 2011 [cit. 2011-04-23]. Běžný účet platební bilance ČR. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/bezny_ucet_pb_tc/index.html>.

Obrázek 3-5: Komparace vývoje podílu salda běžného účtu platební bilance k nominální hodnotě HDP v době hospodářské krize ve 30. letech 20. století a hospodářské krize v roce 2007

Zdroj: *Www.bea.gov* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. U.S. Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW: <<http://www.bea.gov/newsreleases/international/transactions/transnewsrelease.htm>>; *Www.bussinesinfo.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Bussines info. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-menove-a-fiskalni-ukazatele-cr/1000431/49262/#podilbuhdp>>

4 Preventivní opatření a řešení krize

Závěrečnou kapitolu své bakalářské práce věnuji shrnutí, nebo spíše nastínění možných řešení hospodářské krize. Vesměs všechny jsou preventivního charakteru a měly by v budoucnu zabránit vzniku další hospodářské recese.

Finanční a tím pádem existenční problémy velkých finančních institucí byly zdrojem šíření paniky. S rostoucím rizikem stát se platebně neschopným, se zvyšovala i nedůvěra, ta se logicky odrazila v růstu úrokových sazeb a vzniku přísnějších úvěrových podmínek. Současně se vznikem finanční krize se na konci roku 2008 vznikla potřeba záchrany finančních institucí, neb jejich pád by znamenal obrovské negativní zásahy do ekonomiky. Notně docházelo k fúzím či restrukturalizacím firem a také ke státních zásahům. Na tento proces by mohlo být nahlíženo na jakési částečné znárodnování. V každém případě se jednalo o posílení státní moci. Častým argumentem pro záchranu byla skutečnost, že banky jsou takzvaně „too big to fail“ (příliš velké, než abychom je nechali padnout)⁵⁶. Podle Pavla Kohouta je toto řešení „samozřejmě špatné, nespravedlivé a potenciálně rizikové, je to však v konečném důsledku pravděpodobně nejméně špatné řešení ze všech možných variant.“ Finanční krize je z velké části selháním státu v podobě expanzivní měnové politiky a usměrňování pohybu investic podle politických zájmů. Příkladem takového usměrňování je dlouhodobá zejména podpora vlastnického bydlení v USA, které stálo za zrodem finanční a hospodářské krize.

Snaha čelit vážným důsledkům krize v podobě úspor a reinvestic je pochopitelná. Na hospodářskou krizi lze ale také nahlížet jako na proces, který znamená navrácení cen na reálnou úroveň, tedy bez existence jakékoli bubliny. Trhy by se měly očistit od nadhodnocených a nereálných hodnot, stejně tak navrátit alokované zdroje, které byly důsledkem měnové expanze a různých státních zásahů vynaloženy jinde než bylo třeba, použít tam, kde jsou skutečně potřeba.

⁵⁶ www.ihned.cz [online]. 20.5. 2009 [cit. 2011-04-04]. Too big to fail. Dostupné z WWW: <http://m.ihned.cz/c6-10177700-37179090-700000_pdadetail-too-big-to-fail-zacina-druhe-kolo>.

Na místě by bylo i vymezení základních typů regulatorních změn a to zejména zpřísnění požadavků na kapitál bank, dále vytvoření zvláštního fondu pro povinné odvody velkých finančních firem za účelem pokrytí nákladů na případnou záchranu finančních institucí (forma zvláštní daně). Americká veřejnost začíná stále více volat po zavedení nových pravidel pro záchranu bank. Výhledově by měla probíhat i snaha o zprůhlednění a zpřísnění regulace trhu finančních derivátů, omezení některých druhů spekulativních investic, od věci by nebylo ani omezení velikosti finančních institucí-boj proti fenoménu „too big to fail“ a v neposlední řadě přísnější dohled nad ratingovými agenturami. Dle mého názoru jsou nejvýznamnější příčinou současné recese deregulace na trzích, které umožnily a ve své podstatě umožnily vznik hospodářské krize.

Problematika řešení krize je tématem značně rozsáhlým. Nedá se také s jistotou říci, že to které řešení je to správné a funguje bez výjimky. Jak již bylo zmíněno výše, americký finanční injekcí, či evropská politika úspor jsou do jisté míry prostředky účinnými, ale na první pohled krátkozrakými. Sdílím názor, že samotné řešení hospodářské krize stojí v prevenci jejímu vzniku.

Úplným závěrem bude reakce na několik posledních měsíců, kdy se začíná hovořit o tzv. krizi eurozóny. Stále reálněji tak znějí slova Pavla Kohouta o tom, že ta pravá krize teprve přijde. A bude hodně drastická. Nabízí se otázka, proč lze takovou krizi očekávat. Na vině je další palčivý celosvětový problém a to zadlužení ekonomik států. Není náhoda, že dluh deseti nejvýznamnějších ekonomik světa výrazně roste.

Je možné tento nepříznivý trend zvrátit? Bylo by třeba zásadně přebudovat přístup k sociálnímu státu na celoevropské úrovni, čemuž bohužel nic nenasvědčuje. V rychlém sledu dostává Evropská unie další a další dluhové rány. Namátkou jsou to zfalšované řecké hospodářství, předlužené Lotyšsko, smutný pád „tygra“ evropské ekonomiky Irsko, státy jako Belgie a Itálie téměř na hranici bankrotu. Spolu se stále stárnoucím a pohodlnějším obyvatelstvem a stále se zvyšujícími cenami ropy se zdá, že hranice pod Evropou už je postavena, stačí jen škrtnout zápalkou.

Závěr

„Čeká svět další hospodářská krize?“, „Hrozí světu největší hospodářská krize posledních sta let?“, tyto a mnohé další zprávy pro mě znamenaly inspiraci pro vytvoření této práce.

Velká hospodářská krize z dob minulého století a současná finanční krize vlastní společné rysy, jejichž podstata tkví v charakteru hospodářského cyklu. Charakteristickým rysem období ekonomického růstu je dosažení vrcholu, po němž následuje stagnace. Vypuknutí obou krizí předcházela situace, kdy reálný růst vystřídal růst spekulativní. Odtud hojně používané slovo cenová bublina. U Velké hospodářské krize spočívalo těžiště problému v nadhodnocených akciových titulech, u současné finanční krize v nadhodnocených cenách nemovitostí. Právě v této skutečnosti spatřuji hlavní podobnost a zároveň příčinu, která obě krize spojuje.

Stanovený cíl, tedy komparovat příčiny a následky světové krize ve 30. letech 20. století a současné hospodářské krize, kterou datujeme od roku 2007, ukázal na první pohled viditelné rozdíly ve zvolených ukazatelích, vrcholech magického mnohoúhelníku. Závěr by se z hlediska čísel národního hospodářství mohl zdát jednoznačný. Avšak nutné bylo i přihlídnutí k časovému rozestupu obou hospodářských recesí a také k faktu, že dnešní globalizovaný svět znamená mnohem větší provázanost jednotlivých ekonomik, která se v plné nahotě projevila při šíření krize započaté na hypotečním trhu v roce 2007. Zanedbatelný není ani skutečnost, že Velká deprese z minulého století byla první krizí svého druhu v dějinách lidstva. Mohlo by se tedy zdát, že znamenala pro lidstvo poučení a zkušenosti, jak se s hospodářskou krizí vyrovnat a jak jí předcházet. Do jisté míry znamenala. Na americkém trhu se po odeznění Velké hospodářské krize zavedly regulace, jež znamenaly prevenci před vznikem další cenové bubliny, podobné té, která uvrhla svět do Velké hospodářské krize. Smutnou realitou je, že deregulativní opatření amerického trhu z 80. let 20. století zasely počátky v pořadí druhé světové recese.

Ke komparaci ekonomických dopadů jsem zvolila na první pohled dvě ekonomiky, které lze co do velikosti jen obtížně porovnávat. Zajímavé je však jejich poměření z hlediska ekonomických dopadů krize. USA je kolébka obou krizí. Českou republiku jsem volila pro její odlišný ekonomický systém, na první pohled ukázněnější od systému amerického.

Skutečnost, že při veškerých ekonomických ukazatelích se pohybujeme diametrálně jinde, co se týče objemu finančních prostředků, jsem zohlednila v procentuálním měření ekonomických veličin.

Závěr by alespoň dle jásavých titulků novin a internetových článků o koncích krize a návratu do předkrizového stavu mohl být optimistický. Vzhledem k vážným problémům eurozóny, nad kterou visí otazník další ekonomické krize, není dle mého názoru optimismus na místě. Čeká nás doba, kdy na období krize v roce 2007 budeme vzpomínat na léta, kdy se svět pouze nadechoval k nejhoršímu, jež mělo teprve přijít? Stojíme na prahu další, mnohem horší krize? Uvidíme. Nebo snad raději ne.

Seznam literatury

Bibliografie

FOSTER, John Bellamy; MAGDOFF, Fred. *Hospodářská krize : Příčiny a následky*. Praha : Grimmus, 2009. 160 s. ISBN 978-80-902831-1-4.

JAKUBEC, Ivan; EFMERTOVIÁ, Marcela; SZOBI, Pavel. *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*. Praha : Oeconomica, 2008. 289 s. ISBN 978-80-245-1450-5.

KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi : Důsledky hospodářské recese*. Praha : Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-3199-5.

KLVAČOVÁ, Eva. *Světová ekonomická krize: příčiny, projevy, perspektivy*. 1. vyd. Praha : Professional Publishing, 2009. 101 s. ISBN 978-807-4310-126.

KRUGMAN, Paul R; KŘÍSTKOVÁ, Eva. *Návrat ekonomické krize*. Vyd. 1. Praha : Vyšehrad, 2009. 168 s. ISBN 978-80-7021-984-3(váz.).

PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie : Základní kurz*. Praha : Melandrium, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-52-2.

PRŮCHA, Václav. *Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století*. Praha : Svoboda, 1974. 125 s. ISBN 25-106-74.

SAMUELSON, Paul A; NORDHAUS, William D. *Ekonomie*. 2.vyd. Praha : Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X.

SOJKA, Milan. *John Maynard Keynes a současná ekonomie*. Vyd. 1. Praha : Grada, 1999. 156 s. ISBN 80-7169-827-X.

SEKANINA, M. *Hospodářský profil ČSR na prahu světové hospodářské krize 1929-1933*. Ekonomická revue. Ostrava : Vysoká škola báňská – Technická univerzita, č. 1, 1999.

SIRŮČEK, Pavel. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie : (vývoj, současnost, výhledy)*. Vyd. 1. Slaný : Melandrium, 2007. 511 s. ISBN 978-80-86175-53

Statistická příručka a Statistická ročenka Republiky československé; Hospodářský a společenský vývoj Československa. Praha 1968, s. 293

TAJOVSKÝ, Ladislav. Velká deprese v novodobých hospodářských dějinách. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha : Vysoká škola ekonomická, 2004. 110 s. ISBN 80-86547-38-8.

VODIČKA, Milan. *Den, kdy došly prachy*. Praha : Práh, 2009. 248 s. ISBN 978-80-7252-260-6.

ŽÍDEK, Libor. *Dějiny světového hospodářství*. Praha : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 248 s. ISBN 978-80-7380-035-2.

Internetové zdroje

Www.bussinesinfo.cz [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Bussines info. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-menove-a-fiskalni-ukazatele-cr/1000431/49262/#podilbuhdp>>

www.csu.cz [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Míra inflace. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/inflace_spotrebitelske_ceny>

Www.csu.cz [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nezamestnanost_eupr>.;

GOTTWALD, Radim. Www.finexpert.cz [online]. 16.2. 2009 [cit. 2010-11-21]. Krach - kritický okamžik ve vývoji burzy. Dostupné z WWW: <<http://finexpert.e15.cz/krach---kriticky-okamzik-ve-vyvoji-burzy>>.

Hospodářská krize [online]. 2008. [Http://www.hospodarskakrize.eu](http://www.hospodarskakrize.eu). Dostupné z WWW: <<http://www.hospodarskakrize.eu>>. průvodce. Vyd 1. Brno : Computer Press, 2003. 450 s. ISBN 80-7226-983-6.

HOVORKA, Jiří. Www.mesec.cz [online]. 16.9. 2010 [cit. 2011-04-21]. Zdraží spotřebitelské úvěry nový zákon?. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/zdrazi-spotrebitelske-uvery-novy-zakon/>>.

[Http://commons.wikimedia.org](http://commons.wikimedia.org) [online]. 2011 [cit. 2011-04-18]. World Financial Cricis. Dostupné z WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:2007-2009_World_Financial_Crisis.svg>.

Http://mortgage-x.com [online]. 2011 [cit. 2011-04-23]. National Average Mortgage Rates: Historical Data. Dostupné z WWW: <http://mortgage-x.com/general/historical_rates.asp>.

Http://www.economics-charts.com/gdp/gdp-1929-2004.html [online]. 2007 [cit. 2011-04-18]. Chart of US Gross Domestic Product. Dostupné z WWW: <<http://www.economics-charts.com/gdp/gdp-1929-2004.html>>.

Http://www.euroekonom.cz [online]. 2010 [cit. 2010-04-21]. Euroekonom.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/>>.

KEDROSKY, Paul. Www.gse.com [online]. 2008 [cit. 2011-04-23]. U.S. Total Credit Market Debt by Sector: 1929-2008. Dostupné z WWW: <http://paul.kedrosky.com/archives/2009/03/us_total_credit.html>.

ŠIMEK, Robert. Www.profit.cz [online]. 17.9.2010 [cit. 2010-11-21]. Prezident Velké krize Herbert Hoover. Dostupné z WWW: <<http://www.profit.cz/clanek/prezident-velke-krize-herbert-hoover.aspx>>

TAJOVSKÝ, L., Velká deprese [online]. Praha : CEP, 2004 [cit. 2011-04-12]. Dostupné z WWW:<<http://cepin.cz/docs/dokumenty/sbornik35.pdf>>.

TAJOVSKÝ, Ladislav. Velká deprese [online]. Praha : CEP, 2004 [cit. 2010-11-21]. Dostupné z WWW: <<http://cepin.cz/docs/dokumenty/sbornik35.pdf>>. ISBN 80-86547-38-8.

Www.akcie.cz [online]. 2011 [cit. 2011-04-18]. Akcie online. Dostupné z WWW: <<http://www.akcie.cz/kurzy-svet/futures-67804-future-index-dow-jones/>>.

Www.bea.gov [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. U.S, Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW: <<http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdpnewsrelease.htm>>.

Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Hrubý domácí produkt. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_narodni_ucty>. ;

Www.bea.gov [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. U.S. Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW: <<http://www.bea.gov/newsreleases/international/transactions/transnewsrelease.htm>>.

Www.bls.gov [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. U.S. Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW: <<http://www.bls.gov/news.release/metro.t01.htm>>.

Www.cnb.cz [online]. 2011 [cit. 2011-04-23]. Běžný účet platební bilance ČR. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/bezny_ucet_pb_tc/index.html>.

Www.ct24.cz [online]. 15. 9. 2009 [cit. 2011-04-19]. Bankrot banky Lehman Brothers urychlil světovou finanční krizi. Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/ekonomika/66775-bankrot-banky-lehman-brothers-urychlil-svetovou-financni-krizi/>>.

Www.dasgelbeforum.de [online]. 10.3. 2009 [cit. 2011-04-23]. Das Gelbe forum. Dostupné z WWW: <http://www.dasgelbeforum.de.org/board_entry.php?id=89730>.

Www.en.wikipedia.org [online]. 7.5. 2010 [cit. 2011-04-23]. Public dept perent gdp map. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Public_debt_percent_gdp_world_map.PNG>.

Www.federalreserve.gov [online]. 2011 [cit. 2011-04-18]. Board of Governorn of the Federal Reserve System. Dostupné z WWW: <<http://www.federalreserve.gov/newsevents/press/other/20101202a.htm>>.

Www.finance.cz [online]. 2011 [cit. 2011-04-23]. Hrubý domácí produkt. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/ekonomika/informace/hdp/>>.

Www.financnikrize.cz [online]. 2008 [cit. 2010-04-21]. Financnikrize.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.financnikrize.cz/>>.

Www.idnes.cz [online]. 1.6.2009 [cit. 2011-04-19]. Automobilka GM vyhlásila bankrot, USA postihl největší průmyslový krach. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/automobilka-gm-vyhlasila-bankrot-usa-postihl-nejvetsi-prumyslovy-krach-14w-/eko-zahranicni.aspx?c=A090601_141117_eko-zahranicni_vem>.

Www.idnes.cz [online]. 24.2.2011 [cit. 2011-04-19]. General Motors je opět v zisku. Po sedmi letech. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/general-motors-je-opet-v-zisku-po-sedmi-letech-fov-/eko-zahranicni.aspx?c=A110224_141133_eko-zahranicni_fih>.

Www.ihned.cz [online]. 10.11.2009 [cit. 2011-04-21]. Pojišťovna AIG se zotavuje. Půjčku od americké vlády asi splatí. Dostupné z WWW: <<http://zahranicni.ihned.cz/c1-39027580-pojistovna-aig-se-zotavuje-pujcku-od-americke-vlady-asi-splatit>>.

Www.ihned.cz [online]. 14.7.2010 [cit. 2011-04-18]. Obchodní komora kritizuje Obamu za špatnou ekonomickou politiku. Dostupné z WWW: <<http://finweb.ihned.cz/c1-44864090-obchodni-komora-kritizuje-obamu-za-spatnou-ekonomickou-politiku>>.

Www.ihned.cz [online]. 24.3.2009 [cit. 2011-04-21]. Fed chtěl zablokovat bonusy manažerů AIG, právníci mu to ale rozmluvili. Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-36314390-fed-chtel-zablokovat-bonusy-manazeru-aig-pravnici-mu-to-ale-rozmluvili>>.

Www.ihned.cz [online]. 8.10.2008 [cit. 2011-04-19]. Lehman Brothers neměla padnout. USA chybovaly. Dostupné z WWW: <Lehman Brothers neměla padnout. USA chybovaly.>

Www.lidovky.cz [online]. 18.2. 2009 [cit. 2011-03-10]. Lidovky.cz. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/senat-usa-schvalil-financni-injekci-d6b-/ln_ekonomika.asp?c=A090210_185119_ln_ekonomika_val>.

Www.lidovky.cz [online]. 18.2. 2009 [cit. 2011-03-4]. Lidovky.cz. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/senat-usa-schvalil-financni-injekci-d6b/ln_ekonomika.asp?c=A090210_18_ln_ekonomika_val>.

Www.penezovod.cz [online]. 2011 [cit. 2011-04-09]. AKCIOVÝ INDEX DOW JONES INDUSTRIAL AVERAGE. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.penezovod.cz/ARDEUSNEWS/ARCHIV-CLANKU/Akciový-index-Dow-Jones-Industrial-Average.html>>.

Www.rateinflation.com [online]. 2010 [cit. 2011-04-17]. Rate inflation. Dostupné z WWW: <http://www.rateinflation.com/inflation-rate/usa-historical-inflation-rate.php?form=usair>.

Www.ihned.cz [online]. 20.5. 2009 [cit. 2011-04-04]. Too big to fail. Dostupné z WWW: <http://m.ihned.cz/c6-10177700-37179090-700000_pdadetail-too-big-to-fail-zacina-druhe-kolo>.

ZÁLUSKÝ, Jan. Www.ihned.cz [online]. 27.9.2010 [cit. 2011-04-19]. Uchazeči o práci si říkají o stále méně peněz. Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/ekonomicka-krize/c1-46604930-novy-pruzkum-uchazeci-o-praci-si-rikaji-o-stale-mene-penez>>.

ZEMÁNEK, Josef. Www.euroekonom.cz [online]. 2010 [cit. 2011-04-18]. Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky. Dostupné z WWW: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky3>

Filmové dokumenty

Finanční krize (Inside Job Charles Ferguson; 2010).

Seznam příloh

Příloha č. 1: Komparace vývoje Dow-Jonesova indexu v roce 2007 a v roce 1929

Příloha č. 2: Celkové zadlužení v USA 1929 - 2008

Příloha č. 3: Magický mnohoúhelník národního hospodářství ČR v letech 2007 - 2010

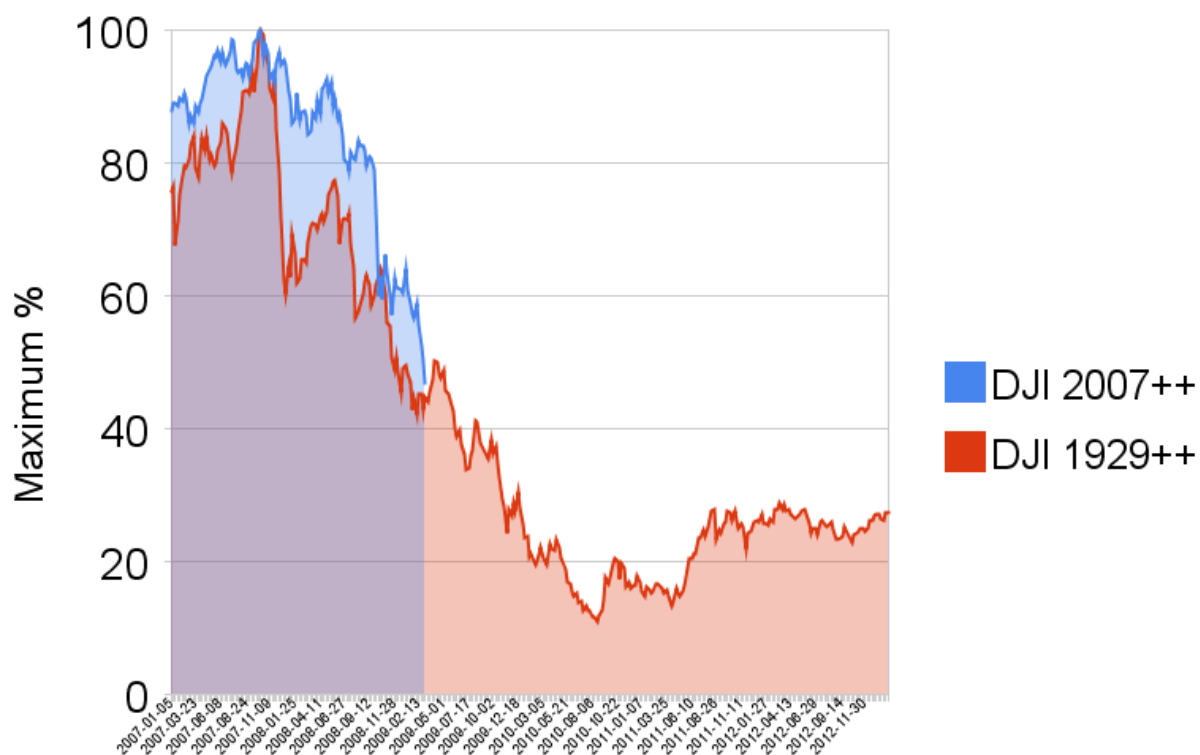
Příloha č. 4: Magický mnohoúhelník národního hospodářství USA v letech

Příloha č. 5: Vývoj reálného HDP ve světě za rok 2009

Příloha č. 6: Historické sazby hypoték v USA v letech 1992 – 2008

Příloha č. 1: Komparace vývoje Dow-Jonesova indexu v roce 2007 a v roce 1929

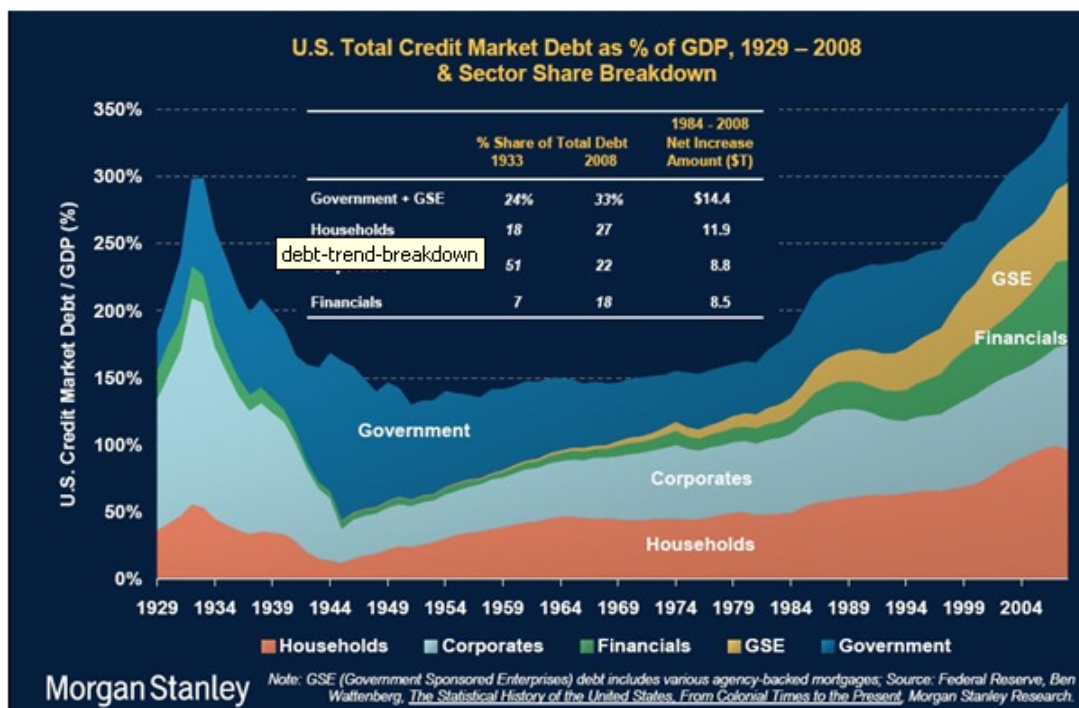
Comparison: (DJI 2007-) to DJI (1929-)

Date (DJI 1929 Max. aligned with DJI 2007 Max.)

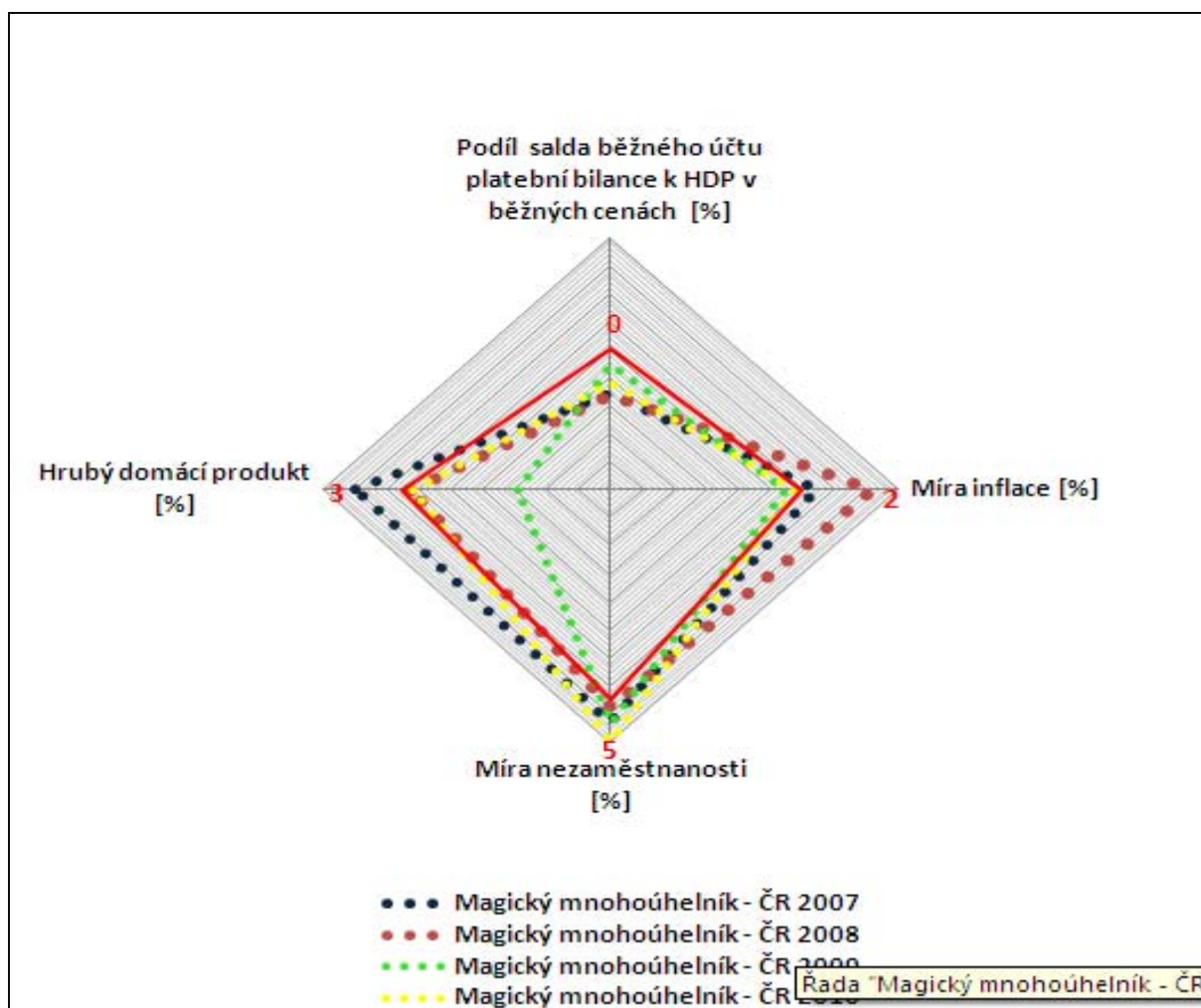
Zdroj: [Www.dasgelbeforum.de](http://www.dasgelbeforum.de) [online]. 10.3. 2009 [cit. 2011-04-23]. Das Gelbe forum. Dostupné z WWW: <http://www.dasgelbeforum.de/board_entry.php?id=89730>.

Příloha č. 2: Celkové zadlužení v USA 1929 - 2008

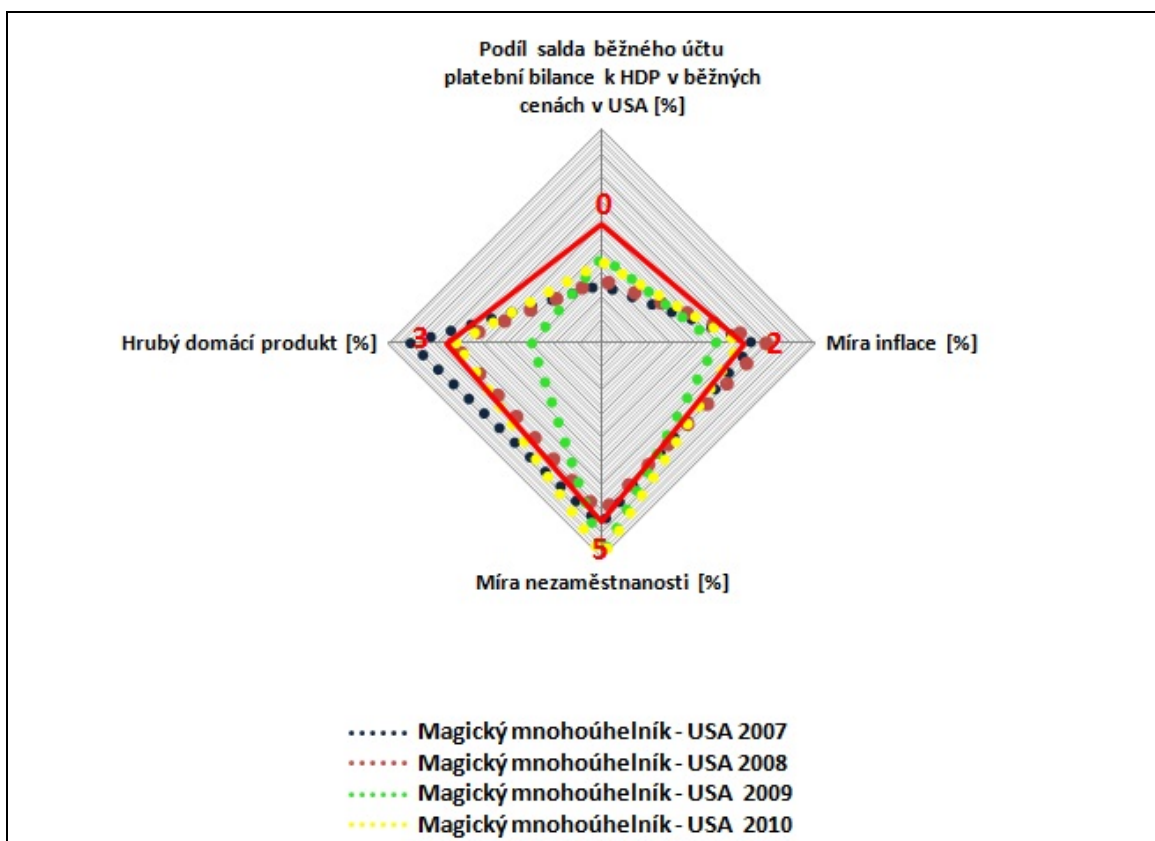
Zdroj: KEDROSKY, Paul. *Www.gse.com* [online]. 2008 [cit. 2011-04-23]. U.S. Total Credit Market Debt by Sector: 1929-2008. Dostupné z WWW: <http://paul.kedrosky.com/archives/2009/03/us_total_credit.html>.

Příloha č. 3: Magický mnohoúhelník národního hospodářství ČR v letech 2007 - 2010

Zdroj: Vlastní zpracování dle: *Www.bussinesinfo.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Bussines info. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-menove-a-fiskalni-ukazatele-cr/1000431/49262/#podilbuhdp>>.; Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Míra inflace. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/inflace_spotrebitelske_ceny>; Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Hrubý domácí produkt. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_narodni_ucty>.; *Www.csu.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nezamestnanost_eupr>.;

**Příloha č. 4: Magický mnohoúhelník národního hospodářství USA v letech
2007 – 2010**

Zdroj: Vlastní zpracování dle: *Www.bea.gov* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. U.S. Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW:

<<http://www.bea.gov/newsreleases/international/transactions/transnewsrelease.htm>>;

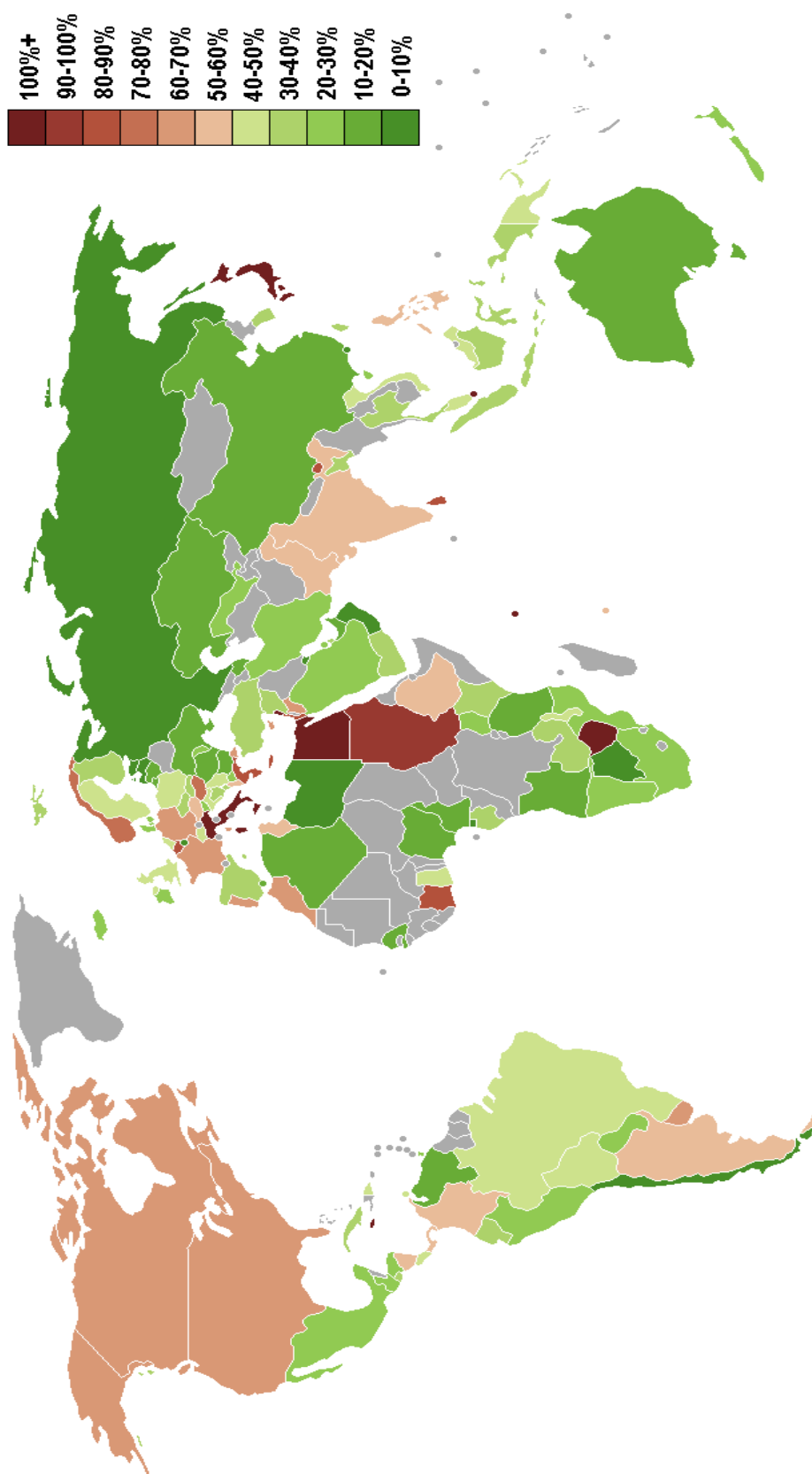
:*Www.rateinflation.com* [online]. 2010 [cit. 2011-04-17]. Rate inflation. Dostupné z WWW:

<<http://www.rateinflation.com/inflation-rate/usa-historical-inflation-rate.php?form=usair>>; *Www.bls.gov* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. U.S. Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW:

<<http://www.bls.gov/news.release/metro.t01.htm>>; *Www.bea.gov* [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. U.S. Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW:

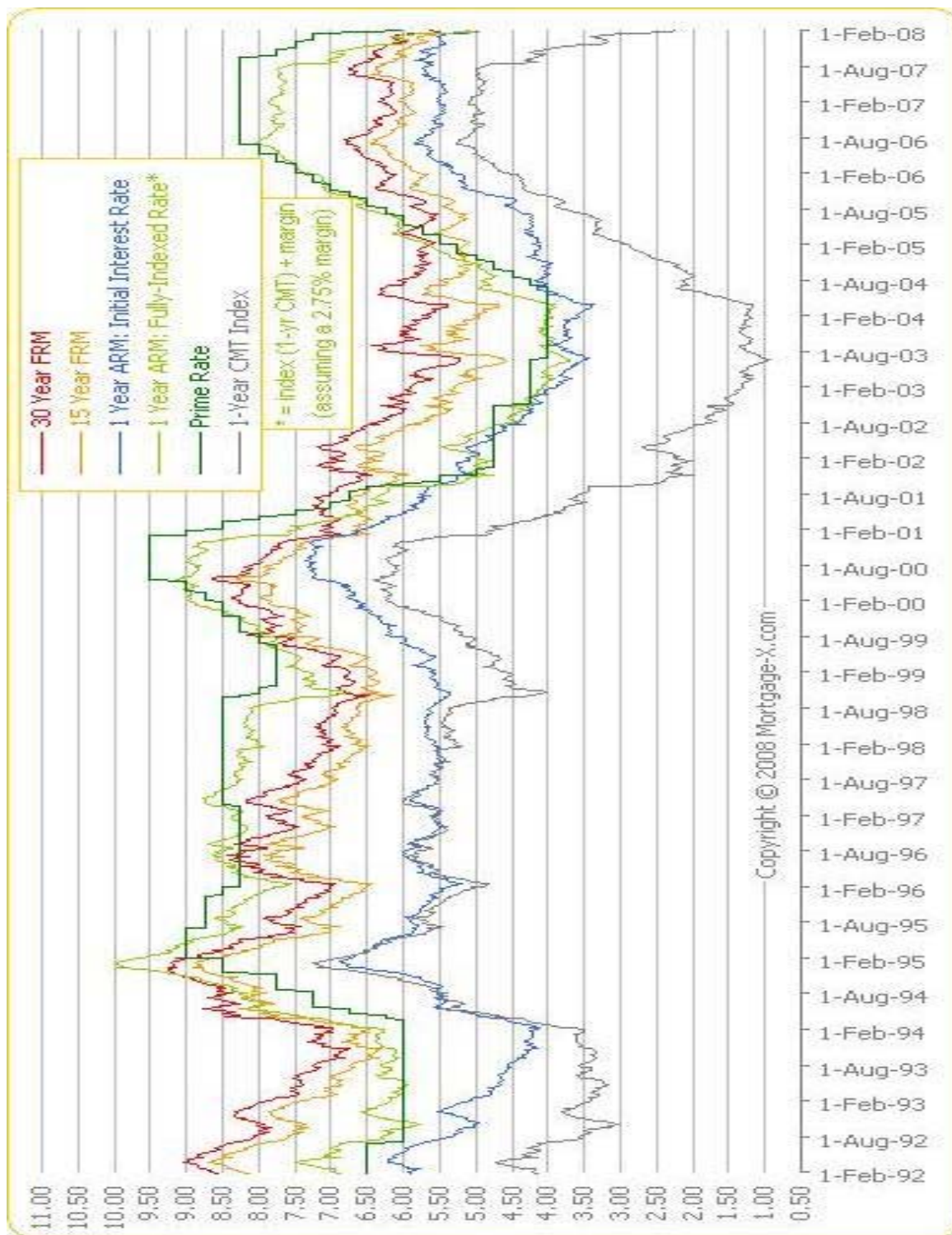
<<http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdpnewsrelease.htm>>.

Příloha č. 5: Vývoj reálného HDP ve světě za rok 2009

Zdroj: *Www.en.wikipedia.org* [online]. 7.5. 2010 [cit. 2011-04-23]. Public debt percent gdp map. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Public_debt_percent_gdp_world_map.PNG>.

Příloha č. 6: Historické sazby hypoték v USA v letech 1992 – 2008

Zdroj: [Http://mortgage-x.com](http://mortgage-x.com) [online]. 2011 [cit. 2011-04-23]. National Average Mortgage Rates: Historical Data. Dostupné z WWW: <http://mortgage-x.com/general/historical_rates.asp>.